

FOLKEHØGSKOLEN

#4 – 2017 – ÅRGANG 113 – UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

**PEDAGOGISK HVERDAG:
EN LINJE OG ET
DANNELSESVERKTØY**

SIDE 8

**FOLKEHØGSKOLEUKA:
SKIRINGSSAL
FOLKEHØYSKOLE**

SIDE 30

**SPØRREUNDERSØKELSE:
STUDIEREISER I
FOLKEHØGSKOLEN**

SIDE 32

**TEMA: PASVIK FOLKEHØGSKOLE
FRED SARBEID
GJENNOM 50 ÅR**

SIDE 4-7 OG 11-16

FOLKEHØGSKOLEN

UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Redaktør:
Øyvind Krabberød
ok@folkehøgskole.no
mob. 986 27 439

Send ros og ris til:
redaktor@folkehøgskole.no

Redaksjonsråd:
Øyvind Brandt, Dorte Birch, Knut Simble og Sindre Vinje

Kommer ut med 5 nr. pr. år
Frist for innlevering av stoff: Den 15. i måneden før utgivelse, som er 15. februar, april, juni, september og november. Stoff meldes i god tid før deadline.

ISSN 0333-0206

Design: **Anyplace (anyplace.no)**
Forsidefoto: **Øyvind Krabberød**
Produksjon/trykk: **Østfold trykkeri**
Papir: Amber Graphic

Abonnement: 300 kr
Annonser: 1/4-side: 2.100 kr,
1/2-side: 4.100 kr og helside: 8.000 kr

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET
Øvre Vollgate 13, PB 420 Sentrum, 0103 Oslo, tlf.: 22 47 43 00,
fax: 22 47 43 01, bankgiro: 8101.34.46466

fhf@folkehøgskole.no
www.folkehøgskoleforbundet.no
www.frilyntfolkehøgskole.no

Generalsekretær:
Knut Simble
knut@folkehøgskole.no
tlf.: 69 14 44 63 / 974 28 979

Leder:
Øyvind Brandt
Falkestien 12, 3179 Åsgårdstrand
oyvind.brandt@folkehøgskole.no
tlf: 900 77 694

Styremedlem:
Jan Martin Medhaug
Follo folkehøgskole

Styremedlem:
Ingvar Øydvinn
Fosen folkehøgskole

Styremedlem:
Sivelin Kjølstad
Sogndal folkehøgskole

Styremedlem:
Kristin Smith
Ringerike folkehøgskole

1. varamedlem:
Ronnie Mag-Larsen
Holtekilen folkehøgskole

INFORMASJONSKONTORET FOR FOLKEHØGSKOLEN
Øvre Vollgate 13, PB 420 Sentrum, 0103 Oslo
Tlf.: 22 47 43 00
if@folkehøgskole.no

Daglig leder:
Dorte Birch
dorte@folkehøgskole.no
tlf: 913 52 372

LEDER: ØYVIND KRABBERØD	3
PORTRETET – KETIL FOSS	4
PEDAGOGISK HVERDAG, VISUAL ARTS – RINGERIKE	8
PASVIK FOLKEHØGSKOLE SØKER Lenger ut	11
PASVIK, STIPENDIATEN FRA RØA SØKER NORD	15
KRONIKK: RASMUS KOLBY RAHBK	17
KRONIKK: HVAD BURDE NORDISK POLITIK HANDLE OM?	18
KUNST: BIENNALEN MOMENTUM I MOSS	20
FOLKEHØGSKOLEN PÅ ARENDA SUKA	21
IDÉPROGRAM FOR FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET	22
NYBROT SARBEID: SKAP KREATIVE FOLKEHØYSKOLE	24
KALENDER	27
BØKER: INGA BOSTAD	28
BØKER: PER ESPEN STOKNES	29
FOLKEHØGSKOLEUKA 2017	30
SPØRREUNDER SØKELSE: REISER I FOLKEHØGSKOLEN	32
FOTO: ØYEBLIKKET	34
ISIC, INTERNASJONALT STUDENTBEVIS	35
DEBATT 1: STEINER PEDAGOGIKKEN – TURID ULVEN	38
DEBATT 2: STEINER PEDAGOGIKKEN – SIGURD ØHREM	39
ARBEIDSRETT: VARSLING OG NATTARBEID	41
LEDER: ØYVIND BRANDT	42
FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET	43
NYTT FRA INFORMASJONSKONTORET	45
INTERNASJONALT UTVALG	46
BAKSIDEN: TEKST/DIKTSTAFETTEN	48

MAGASINET FOLKEHØGSKOLEN

Folkehøgskolen gis ut av Folkehøgskoleforbundet og er organisasjonens talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder.

Bladet skal sette dagsorden, speile og kommentere aktiviteten i frilynt folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt.

Folkehøgskolen legges ut på bloggen frilyntfolkehøgskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett. Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet. Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen.

Fagpressen **F**

HAR DERE EN POSITIV DELINGSKULTUR?

Det går godt i norsk folkehøgskole og det har vært en solid økning i rekrutteringen de siste årene. Med all denne positive oppmerksomheten i mediene og «GLA-folkehøgskole» er det ekstra tøft for skoler som ikke ser så mye til de positive tallene på egen mark. Vi hører fra uforstående rektorer som ikke klarer å finne årsaken til at deres «fantastiske skole» ikke er som fluepapir på norsk ungdom, mens de strømmer til naboskoler...

Det går opp og ned her i verden, også for folkehøgskolene. Det går ikke lenger bare å leve på gammel storhet og gode rykter. Nå må en skole stadig gjøre seg «fortjent» til nye søkere. De sosiale mediene kan være nådeløse, og negative historier kan fort finne veien til dette veldig åpne rommet – men det gjelder også de positive fortellingene.

Et stadig krav på fornyelse og utvikling ligger der også, og kan nok for mange iblant føles utmattende. Linja som ble full siste året er plutselig glissent belagt. Så spør en seg kanskje – er det navnet det er noe feil med, eller må vi legge på én reise til, eller reise til mer eksotiske steder for å være tiltrekkende?

Det er raskt her å ta til bortforklaringer, sjalusien kan også komme snikende. «de er da ikke så gode, vi kjenner en elev som absolutt ikke hadde noe godt år på NN-skolen, de jukser med opptaksbrevet og tar opp elver før 1. februar etc etc... Andre prøver å finne forklaringen i at skolen deres ligger så langt ute «på

landet» – og så utilgjengelig at de ikke får tilstrekkelig søkning. Men dette argumentet er i alle fall godt tilbakevist, flere av disse skolene går i dag så det suser.

Andre peker på at det er skoler som stjeler deres idéer, «det er vi som startet med denne linja og nå stikker andre av med indrefileten».

Her vil vi slå et slag for rausheten – snakk hverandre opp og fram, lær av hverandre og søk samarbeid. Elon Musk i Tesla har fått oppmerksomhet for å dele patenter med konkurrentene sine. En lignende praksis finner vi på Røros, hvor de gjør stor suksess. Rørosingene antar at deling av kunnskap bidrar til å skjerpe egen innsats, og motarbeider doven selvtilfredshet. De senere årenes forskning på kontrastene mellom kunnskapsdeling og kunnskapsskjuling bekrefter at dette er smart. Folk som støtter og deler kunnskap med hverandre, når mye lengre enn dem som satser på å klare seg på egen hånd.

Inspektørmøtet som nå er lagt til lederforum, var veldig flinke i sin «del og stjel økt» til raust å dele med de andre. Dette ønsker vi oss mer av.

Det er livsfarlig å stå stille, men også krevende konstant å leve i utvikling. Men jammen så mye morsommere å være åpen og på vei til noe som ikke nødvendigvis er gårdsdagens svar.

Lykke til med nytt skoleår!

ØYVIND KRABBERØD

REKTOR SOM BRENNER FOR NORDOMRÅDENE

Ketil Foss (48) er den femte rektoren i Pasvik folkehøgskoles 81-årige historie. Den fylkeskommunale og viktige institusjonen i Finnmark har ikke «spist» sine ledere. Ketil tok over stafettpinnen etter Åsmund Røst ved nyttår i 2011.

TEKST OG FOTO: ØYVIND KRABBERØD

Med nytt blodferskt hovedfag i geografi fra universitetet i Trondheim kom han til folkehøgskolen i Pasvikdalen som lærer i 1997, sammen med kona Cecilie. Smaken på Finnmark fikk han etter verneplikt i Garnisonen i Sør-Varanger (GSV) i 1989. Her var han grensevakt med utstrakt bruk av kikkert mot øst, det var to år før Sovjetunionen gikk i oppløsning i mai 1991. Tanken var ikke å vende tilbake til nord, men det har han jammen gjort med grundighet. Han har slått rot i Pasvikdalen etter tjue år i Svanvik – med stort hus, huskyhunder, motorsykkel og snøscooter, rifler og ski, og ikke minst nærhet til natur som benyttes mye. To sønner er ute av redet, og de to «voksne» er igjen hjemme.

STUDIETUR

Jeg er med på rekogniseringstur til Narjan Mar i Nordvest-Russland. Her får vi tatt noen gode samtaler i et par friminutt i programmet. Ketil Foss kom til Finnmark for å være lærer i politikk og samfunnsfag, og han har vært involvert i ulike samarbeidsprosjekt med nabolandet og folket i øst gjennom mange år. Nå brenner han for å få i gang en ny linje – *Hot arctic, geopolitikk i nord*, og de søker nye samarbeidspartnere og

relevant innhold til linja. Med støtte fra Barentssekretariatet gjennom ulike prosjekter har det vært lettere å finansiere dette viktige samarbeidet med russiske kontakter.

Ketil liker å reise, og har mange grensepassninger mot øst på samvittigheten. Da han tok sitt hovedfag i geografi var han på feltkurs i Bangkok og på Kolahalvøya. Gjennom jobben på folkehøgskolen har det blitt utallige reiser med elever, i kortkurs-sammenheng og privat.

Fritida er det heller ikke vanskelig å fylle med aktiviteter for trønderen. Det går mye i friluftsliv og jakt. Den store blanke og blå motorsykkelen var turkamerat i sommer. Det ble hele 5900 kilometer på den doningen i årets ferie. To ukers roadtrip

«Nå brenner han for å få i gang en ny linje – Hot arctic, geopolitikk i nord»

til Finnland og Russland – St Petersburg. Som sosial mediebruker og moderne mann kunne vi følge med på turen, og hans gode refleksjoner over tilstanden i nabolandet i øst.

KARTET SNUDD PÅ HODET

Rektoren er trønder, lun og rolig, og inngir tillit – ingen store fakter der i gården. Han har et annet lynne enn sine forgjengere som har vært fra Troms og Finnmark.

– Hvorfor ble det Finnmark på deg?

– For det første synes jeg det er fantastisk å jobbe med ungdom, og jeg liker veldig godt mentaliteten til folket her oppe. Ikke minst så finnes det knapt et mer interessant område geopolitisk sett. Det har vært borgerkrig, revolusjon, andre verdenskrig satt sine dype spor, vi har hatt den kalde krigen, og det er en arena for ressursutvikling og forvaltning. Kartet er snart snudd på hodet, og nord blir den viktigste regionen i Norge, profeterer Foss.

– Dessuten er det en fantastisk tilgang på friluftslivmuligheter her, jakt og fiske, ski, vedhogst – og ikke minst har jeg bare fem minutter å gå til jobb. Og trenger en å besøke en storby så er Murmansk innen rekkevidde. Med mitt multivisum er det mulig å ta en spontantur over grensen, ja lenger enn de 40 kilometerne som er mulig med grenseboerbevis.

Mens Børge Brende og regjeringen tviholder på sanksjonspolitikken mot Russland. Ser Foss øst-vest problematikken fra en litt annen vinkel. Han mener folk på begge sider av grensen er utsatt for propaganda, og at bildet er mer komplekst enn det som ofte kommer fram i mediene. Økonomisk har det også fått konsekvenser for Sør-Varanger. Rubelen har stupt, og russerne har dårligere råd. «Ivanhandelen» i Kirkenes har gått sterkt ned.

TRUET AV NEDLEGGELSE

– Dere var truet av nedleggelse i 2016, hvordan ser situasjonen ut nå?

– Denne trusselen var krevende, det var en tung periode. Finnmark Arbeiderparti hadde et fylkesvedtak hvor de ville kvitte seg med Pasvik folkehøgskole. Det ble mobilisert kraftig fra personalet, styret og tidligere elever og ansatte. 1. mai-toget ble det største siden nedleggelsen av gruvene. En aksjonsside på Facebook fikk 3000 medlemmer. Alle disse høylytte protestene nådde fram, de snudde i saken. Skolen skal bestå som fylkeskommunal skole, men støtten skal gradvis trappes ned mot 2020. Vi håper å få det til ved naturlig avgang, men vi må også se på andre mulige innsparinger. Det er jo litt trist at vi som skole ikke får den anerkjennelse som jeg synes vi fortjener, men fylkeskommunen er i en vanskelig økonomisk situasjon. Men de ser også jobben vi gjør. Vi er en skole for alle, og tar imot elever med særskilte behov, vi har et bredt fagtilbud. Vi er en god ambassadør for Finnmark, og mange, både elever og ansatte, blir faktisk igjen i fylket.

«Jeg tror at vi også i dag er et viktig brohode for Norge i Finnmark»

FREDSARBEID

I over femti år, helt siden 1965, har Pasvik folkehøgskole tatt med seg elevene over grensa mot øst. Det har gitt mange gode kontakter. Men Ketil understreker at et slikt samarbeid hele tiden må holdes varmt og er helt avhengig av personlig kontakt.

Han har et sterkt engasjement i folk til folk samarbeidet som folkehøgskolen har vært involvert i over flere tiår legger. Skolen har også siden begynnelsen av 90-tallet hatt friplasser for russiske elever – syv på det meste.

– Folkehøgskolen i Pasvikdalen ble bygd for å være et vern mot «Den finske fare», og jeg tror at vi også i dag er et viktig brohode for Norge i Finnmark. Vi er en oppmykner i forholdet til Russland, og har spilt en viktig rolle i folk til folk-samarbeidet med Russland. Jeg er sikker på at det er grunnlag for en folkehøgskole i Pasvik, men det er en konstant utfordring å trekke nye elever fra sør til skolen, avslutter en optimistisk Ketil Foss.

LESER: Erika Fatland, Sovjetistan
MUSIKK: Altetende, Neil Young, Dylan, Big Bang, Madrugada, Bjella, norsk rock
SMULTRONSTÅLLE: Natur og friluft – generelt

SERIE: PEDAGOGISK HVERDAG
– REFLEKSJONER

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE:

VISUAL ARTS – EN LINJE OG ET DANNELSESVERKTØY

TEKST OG FOTO: TOVE HIRTH

Jeg fikk spørsmål fra Øyvind Krabberød på tampen av skoleåret om jeg ville skrive et bidrag til denne spalten om refleksjoner rundt min pedagogiske hverdag i folkehøgskolen. I et svakt øyeblikk på landsmøte litt seinere, og fordi deadline lå langt unna, sa jeg ja. Til tross for at jeg er langt over gjennomsnittlig glad i å prate, er jeg altså ikke glad i å skrive. En mild form for dysleksi har noe av skylda, og så handler det nok aller mest om at jeg har stor respekt for alle som skriver godt. Det er en kunst.

UTENFOR KOMFORTSONEN

Det er to ting jeg synes er viktig som pedagog ved linjen min, *Visual Arts (VA)*, ved Ringerike Folkehøgskole. Det ene er troen på at man av og til må være villig til jobbe utenfor komfortsonen for at det skal skje en utvikling. Som pedagog blir det da viktig å motivere elevene til å ha lyst til å bli med på den reisen. Det andre jeg vil skrive om, er hvordan jeg bruker kunstoffaget som et verktøy i det overordnede målet skolen har – å jobbe med dannelse i møte med våre elever.

I starten av året bruker jeg mye tid på å snakke med elevene i elevsamtaler og i gruppesamtaler. De får også en oppgave helt i starten hvor de skal lage en forklarende tegning. De skal tegne noe de liker å tegne, som sier noe om hvem de er, eller hva de er opptatt av. De kan være så åpne som de ønsker, dele personlige ting hvis de føler seg trygge nok til å gjøre det. Eller de kan tegne en blomst. Så lenge de er genuint glad i å tegne blomster. Når alle er ferdige med tegningene sine, skal de snakke om tegningen sin til medelevene. Det å skulle snakke om noe de har tegnet til resten av gjengen, er skummelt, ubehagelig og langt utenfor komfortsonen for svært mange av mine elever. Jeg forteller dem da at dette er noe de vil bli vant til.

Gjennom å regelmessig snakke om kunsten de lager, vil elevene etter hvert bli bedre og tryggere. Jeg presiserer at det er helt ok å si lite, men jeg råder dem til å tegne ting som de vet at de kan si noe om i etterkant. Det er begynnelsen på ni måneder hvor jeg utfordrer dem til å sette ord på hva det er de har laget. Etterhvert som elevene kommer i gang med arbeidet innen forskjellige kunstformer, utfordrer jeg dem på konkrete ting om hvordan de kan forbedre arbeidene sine.

Hvis man fortsetter å tegne på samme vis en alltid har gjort – skjer det nødvendigvis ikke en utvikling. For å lære seg å tegne eller male godt, er det nødvendig å legge ned svært mye tid. Hvert år har jeg elever som håper at ved å begynne på Visual Arts, så skal de lære å bli bedre til å male og tegne av meg. De ønsker at jeg skal putte kunnskap inn i hodet deres, slik at de skal male og tegne bedre. Den store utfordringen for meg med disse elevene, er å få dem til å innse at det eneste som hjelper er å tegne og male mye. Det er *de* som må jobbe med å bli flinkere. At det rett og slett tar tid og dedikasjon for å bli god til noe. For å bli skikkelig god til noe, så må det øves mye. Min jobb som pedagog er nettopp det å utfordre dem til at dette er mulig, vise dem at jeg har tro på dem, og gi dem lyst til

å kaste seg ut i det å ta ansvar for egen læring. Det er slik utvikling skjer og god kunst blir til.

KUNSTFAGET SOM DANNELSESVERTØY

Det er moro å være lærer i folkehøgskolen. Jeg tror at jeg passer godt i dette skoleslaget nettopp fordi jeg synes det er befriende å jobbe uten pensum og karakterer, og så synes jeg *dannelse* er utrolig spennende. På vår skole definerer vi danning som: *Evnen til å være oppmerksom; oppmerksom på seg selv, på andre og på verden.* Det er et ypperlig utgangspunkt for all kunstnerisk aktivitet, opplever jeg.

Kunst oppstår ikke i et vakuum. Å lage kunst handler om å dele noe av seg selv med andre. Enten mine elever jobber med å tegne et selvportrett eller abstrakt maleri, enten de jobber individuelt eller i grupper, så er alt vi gjør på VA-rommet med på å øke deres oppmerksomhet på seg selv og medelevene rundt seg. Vi bruker mye tid i starten på å finne ut av hva de trenger for å fungere sammen som gruppe. Hvordan vil de ha det i sitt store, felles atelier, hvor de alle har sin lille plass og sin lille vegg. Tåler alle i rommet høy musikk når de skal jobbe godt? Nei, det gjør visst ikke alle. Da er høy musikk utelukket, med mindre du er der alene.

Rengjøringspersonalet har ikke noe ansvar for renhold av VA-rommet. Jeg gjør ikke rent eller rydder etter elevene. Rommet skal gjøres rent hver uke av elevene, og det har vært en suksess siden vi fikk det inn på timeplanen. En time er satt av hver tirsdag morgen til rengjøring av linjerom.

Min rolle er ikke å ta over for mor og far. Jeg kjefter ikke hvis de ikke kommer til timen. Jeg går og finner dem på rommet.

«Å jobbe med kunst handler om å tørre å jobbe med seg selv»

Er de syke får de tilbud om mat eller te, hvis de sover, er trøtte, eller ser på Netflix, så ber jeg dem om å komme til linjetiden. Og i begynnelsen av skoleåret sier jeg da noe lignende: «Du har valgt å komme ett år på folkehøgskole for å jobbe med kunst. Hvor bra det blir, er helt opp til deg. Det er ditt ansvar å sørge for at du får det året du valgte. Jeg skal sørge for at du får ni utviklende, spennende måneder med faglig påfyll. Jeg skal gjøre det jeg kan for at du får det du har betalt for, og som du valgte helt selv. Men for at du skal få det året du vil ha, så er det helt og holdent avhengig av deg. Og derfor forventer jeg at du møter til linjetiden.» Det er utrolig gøy å oppleve at det fungerer å gjøre dem oppmerksomme på at det er helt opp til dem å ta ansvar for å få det året de ønsker seg. Helt uten karakterer, pensum og eksamen, får jeg hvert år elever som jobber enormt mye, utvikler seg og lager spennende og sterk kunst.

Den avsluttende utstillingen på våren har blitt et stort høydepunkt hvert år. Da lager elevene en proff utstilling, maler vegger, monterer i rammer og på sokler, lager pris og tittellister, og lykkes i å selge mye av det de har laget.

HVERKEN KUNST ELLER DANNING SKJER I ET VAKUUM

Kunsten du lager, sier noe om deg. Å jobbe med kunst handler om å tørre å jobbe med seg selv. Mitt mål som pedagog, er å utfordre mine elever til av og til å gå utenfor komfortsonen sin, tørre å gjøre nye ting, sette seg mål, og å jobbe mye for å mestre noe godt. Og mitt beste verktøy i det å få dem med på denne reisen, er dette vi kaller danning. Jeg vet at hvis jeg lykkes med å øke deres bevissthet på seg selv, andre og ver-

«Hvordan du behandler andre, definerer hvem du er!»

den, så er ikke denne reisen så skummel. Det er et ganske så stort mål å sette seg som pedagog, men jeg lever godt med det. Ikke fordi jeg opplever at jeg lykkes så godt alltid, men fordi jeg tror det er viktig å sette seg store mål og jobbe målrettet for å nå dem. Jeg tror jeg kan jobbe i folkehøgskolen lenge uten at jeg vil lykkes 100 prosent med alle elevene mine. Det tenker jeg går fint, for så må jeg fortsette å utvikle meg, og fortsette å tørre å gå utenfor min egen komfortsone.

Jeg blir superstolt av elevene mine når de mestrer å male med acrylmaling etter kun ni måneder, eller når de ferdigstiller hardtslående, rørende konseptkunst eller lager vakre bronsestatuer. Men det er øyeblikkene med elever hvor jeg ser at de har blitt litt rausere med dem rundt seg, eller er stolte over å ha nesten null fravær etter masse fravær i videregående, fordi han eller hun har skjont at det å få til noe, handler om å delta, møte opp eller å bidra. Det er de øyeblikkene som gjør at jeg føler at jeg jobber på verdens beste skole, med verdens beste kollegaer og med de aller beste elevene.

Uansett om jeg jobber med kunst eller danning, så skjer ikke det i et vakuum. Det er det viktigste jeg må huske på, både som kunstner og pedagog. Jeg jobber på en arbeidsplass hvor det er masse raushet, omtanke og humor, og hvor jeg opplever at alle vi som jobber der, vil hverandre og våre elever vel. Vi har et felles verdigrunnlag, som er best oppsummert av vår assisterende rektors mantra: «Hvordan du behandler andre, definerer hvem du er!» Når vi klarer å ha det med oss i det vi gjør, så blir det bra kunst, det skjer en god del danning – og det blir et supert folkehøgskoleår.

TOVE HIRTH (47) Bor på Sundvollen og har jobbet på Ringerike Folkehøgskole siden 2012. Hun er utdannet billedkunstner og jobber med skulptur, mixed media, tegning og foto. Hun har bachelor i skulptur fra Edinburgh, master i skulptur og bronsestøping fra The Royal College Of Art, og PPU fra Høgskolen i Oslo. Tove har bodd 17 år utenfor Norge, i Canada, Skottland, London og Paris og har hatt en rekke utstillinger og bestillings-oppdrag i inn- og utland. Toves to største lidenskaper er matlaging og spikking.

STARTER NY LINJE OG SØKER Lenger ut:

PASVIK FOLKEHØGSKOLE TIL NARJAN MAR I NORDVEST-RUSSLAND

Folkehøgskolen i Pasvikdalen har jobbet kontinuerlig med kontakt østover til Russland siden 1965. Skolen som bare ligger 500 meter i luftlinje fra den russiske grensen har i dag særlig kontakt med samarbeidspartnere i Murmansk og Nikel. Og hvert år har de tre stipender for elever fra Russland. Nå starter de ny linje og søker lenger ut.

TEKST OG FOTO: ØYVIND KRABBERØD

Delegasjon fra Pasvik folkehøgskole på vei til Narjan Mar i Nordvest-Russland. F.v. rektor Ketil Foss, assistent Einar Gjerde og assisterende rektor Kenneth Thomassen.

Den nye satsingen er linja *Hot Arctic* – geopolitikk i nord. I mai gjorde en troika med rektor Ketil Foss i spissen en rekogniseringstur til Narjan Mar for å søke nye samarbeidspartnere og godt og relevant innhold. Rektoren berømmer støtten fra Barentssekretariatet som gjorde denne turen mulig. Det var en stund usikkert om det var nok søkere til å

sette i gang det nye tilbudet. Nå er det mange nok til å starte opp, men de ønsker seg gjerne en større gruppe, og helst med både norske og russiske elever. Det har vært viktig å rekruttere riktig person til satsingen. Rektoren er glad for å ha kapret Vegard Seljemo (30) fra Kirkenes som lærer. – Han har utdanning i statsvitenskap, russisk og finsk, og har et sterkt engasje-

«Vi ønsker å utvikle samarbeidet mot Russland og folkegruppene der. I en tid med «kaldere klima» er det spesielt viktig for oss å holde tett kontakt over grensen»

ment for nordområdene. Viktig er det også at han behersker russisk og har studier bak seg fra universitetet i Arkhangelsk, forteller Foss.

FREDSARBEID I PRAKSIS

– Vi ønsker å utvikle samarbeidet mot Russland og folkegruppene der. I en tid med «kaldere klima» er det spesielt viktig for oss å holde tett kontakt over grensen. Og et slikt samarbeid må holdes varmt, og det er avhengig av personlig kontakt. Vi ønsker å følge opp tradisjonen – dette er fredsarbeid i praksis, understreker Ketil Foss. Skolen han leder har gjennom årene hatt hele 200 russiske elever på tunet som elever.

Det er mye de ønsker å belyse på linja *Hot Arctic*. De vil se på urfolkens situasjon på begge sider av grensen. I Narjan Mar blir det studier av nenetsernes situasjon i møte med olje og gassproduksjonen der. I det hele tatt interessen mellom gruvedrift og olje/gass utvinning i nordområdene, og miljømessige utfordringer. Skal olje/gass utvikling fortsette i Barentsområdet? – Vi ønsker reflekterte elever, og det må gjerne bli en aksjonsorientert linje – for vi ønsker at ungdom skal engasjere seg, sier Foss.

Folkehøgskolen i Pasvikdalen har i liten grad kastet seg på trenden som mange folkehøgskoler har med svært lange studieturer. De har blikket festet mot nordområdene og mener det er viktig, og eksotisk nok. – De andre får reise til «langtvekkistan». Vi tilbyr viktige reiser, og oppgaven er å pakke dem inn og vise at det venter spennende oppdagelser og reiser her nord.

UTPOST

Narjan Mar ligger ved elva Petchoras høyre bredd. Som mange av de russiske elvene er det mer en flod, eller et innhav. Isen ligger fremdeles når vi besøker byen, men smeltingen er på gang. Vi ankommer byen fra luften med en Boeing-maskin – det er uendelige vidder i svart-hvitt, men når byen ligger under oss ser vi de mest fargerike takplater som lyser opp. Byen har 23.000 innbyggere, 43.000 i hele det autonome Nenets Okrug.

Besøk på Arctic touristic center. Nenetser Kseniya Yavtisaya forteller om status for urbefolkningen – i choomen, (lavvoen).

I Krasnoje settlement, 40 kilometer utenfor Narjan Mar besøkes Taibarei-familien og deres håndverkssenter. Her Liliy Taibarey og en stor runeblomme.

Rektor Oksana Danilova ved Nenets agrarian technical school vil gjerne samarbeide med Pasvik folkehøgskole og Ketil Foss.

Rektor ved Pasvik folkehøgskole, Ketil Foss, var godt fornøyd med de kontaktene de fikk i Russland. Her i landsbyen Krasnoje ute på tundraen.

Her snakker vi om spredt befolkning. Norge har nesten 70 ganger tettere bosetting. Dette er et område som er svært avhengig av oljevirksomhet, hele 98 prosent av inntektene kommer fra oljerelatert virksomhet. Narjan Mar er base for installasjonene som ligger langt utenfor byen og det er nødvendig med helikopter for å nå dem. Byen er i perioder veiløs. Fra juni til oktober er det båter som er tilførselsveien, om vinteren en islagt vei. I vårløysinga er det bare fly som knytter utposten med omverdenen.

URBEFOLKNING

Ketil Foss er godt fornøyd med oppholdet og møtene de har hatt i Narjan Mar.

De leter etter aktuelle saker, og institusjoner de kan samarbeide med russerne om, og som det kan søkes midler fra i Barentssekretariatet til.

Barentssekretariatet med base i Kirkenes har tre lokal-kontor på russisk side, i Murmansk, Arkhangelsk og Narjan-Mar. Delegasjonen fra Norge hadde glimrende hjelp av Andrey Vukoev ved Narjan Mar-kontoret. Han hadde snekret til et flott program med mange møter. Kontoret ble etablert i 1999, og Vukoev har styrt der siden 2002.

I programmet var det også lagt inn møter med representanter for nenetsere, urbefolkningen. På Arctic touristic center fikk de en fin introduksjon og møtte Kseniya Yavtisaya. Traktert med rå fisk og te rundt ilden i deres choom (lavvo), ga hun et innblikk i urbefolkningens situasjon i dagens Russland. Det moderne livet trenger seg også på bosettingene i «ødemarken», på tundraen. Det som naturlig ble ført videre mellom generasjonene tidligere, er vanskeligere i dag. Barna går på skole langt fra foreldrene. Hun pekte på faren for at språket deres kan dø ut, som kanskje den største trusselen for nenetskulturen, og understreket at det er grunnlaget for å beholde deres identitet. Det er mest de eldre som bruker nenetsspråket nå, mens barna nok forstår det, men bruker det mindre. Det er mest russisk de møter og lærer i skolen.

De opplever også konflikter med oljeselskapene om bruk av beiteland for reinsdyrene, mens de i andre situasjoner får god hjelp av de samme.

FLYTTET HJEM

Vi ble med på en mer krevende utflykt til bosettingen Krasnoje med 1600 innbyggere 40 kilometer utenfor Narjan Mar. Etter en meget strabasios kjøretur med firehjulstrekkere på veier i oppløsning, når vi fram. Her møtte delegasjonen familien Taibarei, som tok vel imot. De bygger opp et verksted for tradisjonelt håndverk. Her finnes vakre bruksgjenstander uten juks, og familiens egen runeemme med sin særegne form. De selger til turister, i Narjan Mar, til bruk som offisielle gaver og på messer.

På Nenets boarding school, internatskole, hadde kunst og håndverksfag sin naturlige plass. Her har en elev laget en vest av fjellrevskinn.

Fremdeles is på den mektige Petsjora-elven. Her med rektor Ketil Foss i havneområdet.

Andrey Vukoev har i 15 år styrt Barentssekretariatets kontor i Narjan Mar. Han var til stor hjelp og la opp et godt program.

Unge Anisiya Taibarei har flyttet hjem med familie. Nå vil de arbeide hardt for å forsvare nenetskulturen, bevare kunnskapen og ikke minst språket, som de også opplever som truet. De har også røtter i den sjamanistiske tradisjonen som de ønsker å ta vare på.

Pasvik-delegasjonen gjør også et besøk på Nenets boarding school, en internatskole for 230 elever fra 73 settlements/bosettinger i et stort område, der elevene er fra 6 til 18 år. På Nenets agrarian technical school avlegger de også visitt. Her sliter den norske rektoren med å forklare hva folkehøgskole er. De er vant til at en skole gjerne skal gi en grad, men folkehøgskole er jo noe helt annet, med en annen tradisjon. Denne skolen har 460 elever fra 16 til 20 år, og rektor Oksana Danilova forteller stolt om skolen. Hun viser oppriktig interesse for et samarbeid med den norske folkehøgskolen og delegasjonen. Ketil Foss er her for å knytte kontakter, og han har gode kort på hånden med mulig økonomisk støtte fra Barentssekretariatet. Dette vil gi anledning for gjensidige besøk og et riktig folk til folk samarbeid.

Nå gjenstår litt planlegging før et spennende prosjekt skal sjøsettes og de tar imot elever for et nytt folkehøgskoleår.

*«De andre får reise til
«langtvekkistan». Vi tilbyr
viktige reiser, og oppgaven er å
pakke dem inn og vise at det
venter spennende oppdagelser
og reiser her nord»*

PASVIK FOLKEHØGSKOLE (tidligere *Svanvik folkehøgskole*) er en frilynt folkehøgskole i Svanvik i Finnmark. Svanvik ligger i Pasvikdalen, ved grensen til Russland. Pasvikskogen er enden av den sibirske taigaen, og er et eldorado for jakt-, fiske- og friluftinteresserte. Skolen tar årlig imot vel 60 elever og eies av Finnmark fylkeskommune.

BARENTSSEKRETARIATET er et interkommunalt selskap eid av Nordland, Troms og Finnmark fylkeskommuner. Barentssekretariatets primæroppgave er å støtte norsk-russiske samarbeidsprosjekter i norsk og russisk del av Barentsregionen. Det er Utenriksdepartementet som hvert år bevilger rundt 30 millioner kroner til Barentssekretariatet som brukes til prosjektfinansiering av norsk-russiske samarbeidsprosjekter. Siden 1993 har Barentssekretariatet vært med og finansiert av over 3 000 norsk-russiske samarbeidsprosjekter. Barentssekretariatet er også et kompetansesenter på norsk – russisk samarbeid og bistår både offentlige og private aktører med hjelp innenfor relaterte tema. Sekretariatet ble opprettet i oktober 1993.

WIKIPEDIA

NENETSERE, som også kalles juraker og jurak-samojeder, er et urfolk som holder til på den vestlige delen av den russiske taigaen, Nenetserne tilhører samojedene og livnærer seg for en stor del av reindrift og jakt. Det er to distinkte grupper av nenetsere, såkalte *tundranenetsere* som holder til lengst mot nord og *skogsnenetsere* som holder til i de store skogene lenger sør. Språket er beslektet med finsk-ugriske språk. I Barentsregionen finnes det omkring 7 000 nenetsere. Totalt regner man med at det finnes omkring 34 000–35 000 nenetsere.

WIKIPEDIA

NARJAN MAR er hovedstaden i Nenetsk autonome okrug i Russland. Byen ligger på elva Petsjoras høyre bredd, rundt 100 km fra Barentshavet og 1550 km nordøst for Moskva. Innbyggertall: 23.000. Narjan-Mar ble grunnlagt som administrativt senter for det autonome området Nenetsk i 1932, i forbindelse med utbyggingen av Petsjora-kullfeltene. Bosetningen fikk bystatus i 1935. I Sovjettiden var Narjan Mar en lukket by. Byen hadde tidligere store sagbruk. Byen har havn for havgående skip, for trafikken fra Petsjora og ut i Barentshavet, og er også elvehavn for trafikken videre oppover Petsjora-elva. Narjan-Mar lufthavn har ruter til Arkhangelsk og Moskva, og med små dobbeldekkere ut på viddene. Byen er et viktig senter for fiske, de har fiske- og sagbruksindustri, og et slakteri for reinsdyr. Nenetsia har flere rike oljefunn, og både russiske og vestlige oljeselskaper har oppdrag i Narjan-Mar. LUKoil er i dag byens største arbeidsgiver.

WIKIPEDIA

Inn for landing til Narjan Mar. Fargerike hustak lyser opp denne byen som er en utpost lengst i Nordvest-Russland.

OSLO-GUTTEN EINAR GJERDE: – SØKER MOT NORD

Einar Gjerde (19) gleder seg til å ta fatt på sitt andre år ved Pasvik folkehøgskole i Finnmark, på grensen mot Russland. Han skal være assistent på den splitter nye linja Hot Arctic, nå gleder han seg til å bli enda bedre kjent med nordområdene og Barentsregionen.

TEKST OG FOTO: ØYVIND KRABBERØD

Røa-gutten er tilbake fra en ukes reise til Narjan Mar i Nordvest-Russland, sammen med rektor Ketil Foss og inspektør Kenneth Thommasen, for å finne gode samarbeidspartnere i nabolandet.

Einar drømmer om å arbeide i utenrikstjenesten – i diplomatiet, og er spesielt interessert i politikk og ressursforvaltning i nordområdene. Nå tar han fatt

på sitt andre år på folkehøgskole som et steg på veien mot det framtidige målet.

KINDEREGG

Det var på utdanningsmessa på Lillestrøm at Einar kom i kontakt med Pasvik folkehøgskole. Han var interessert i jakt, fiske og politikk – og han så raskt at dette

kunne han, som et kinderegg, få på den fylkeseide folkehøgskolen i Pasvikdalen i Sør Varanger kommune (Kirkenes).

Første året gikk han på linja *Jakt og Fiske*, og han forteller om et fantastisk skoleår. Ja så bra at da han ble presentert for planene om den nye linja *Hot Arctic* – geopolitikk i nord, utsatte han planen om å ta Barents Studier ved universitetet i Tromsø.

Einar Gjerde gleder seg til å starte opp som assistent på linja Hot Arctic ved Pasvik folkehøgskole.

Unge Gjerde var elevrådsleder og satt i skolestyret, så han hørte tidlig om planene. – De involverte meg tidlig i tankene, jeg har blitt engasjert – dette har blitt MIN linje. Det er nå mange nok som har sagt ja til skoleplass på den nye linja, så den kommer i gang. Det er jo fantastisk, forteller en sprudlende folkehøgskolegutt.

INKLUDERENDE FELLESSKAP

Nå blir Einar stipendiat eller linjeassistent. Det vil si mer ansvar og sammen med andre stipendiater (andreårs elever) vil han også få miljøskapende oppgaver. – Jeg blir på en måte også lærerens høyre hånd på linja. Dette året har stipendiatene vært veldig viktige for meg. Folkehøgskoleåret er et inkluderende fellesskap. Det er alltid spennende, ekstremt koselig, og faglig utfordrende – aldri kjedelig, bedyrer Einar.

– Da jeg møtte stipendiater og lærere fra folkehøgskolen på utdanningsmessa skjønte jeg at Pasvik var en sted med godt miljø. For meg er ikke to år på folkehøgskole en omvei. Jeg var skoletrøtt og trengte et «gap year».

Nå brenner Einar for å rekruttere

flere til den nye linja. Turen til Narjan Mar, øverst i Nordvest-Russland, er støttet av Barentssekretariatet. Her besøkte de aktuelle samarbeidspartnere, skoler, turoperatører og møtte representanter for urbefolkningen – nenetsere. Planen er å reise til området med linja i mars, og få besøk på skolen i Finnmark til høsten. Siden tidlig på 90-tallet da Barents-sekretariatet ble opprettet har folk til folk samarbeid i nordområdene fått statlig støtte. Det er kontorer i Narjan Mar, Arkhangelsk og Murmansk. Andrey Vukoev ved kontoret i Narjan Mar var til stor hjelp for å gjøre oppholdet i Russland svært vellykket.

ET LEVENDE SAMFUNNSFAG

Under Finnmark internasjonale litteraturfestival i Kirkenes i oktober fikk Einar et intervju med Barentssamarbeidets «far» Thorvald Stoltenberg, det var jo stort. Einar synes samarbeidet om ressursforvaltningen i nord er spesielt viktig – olje, gass og fisk. – Vi må passe på at det blir et godt samarbeid, og at ressursene forvaltes riktig – at ting blir bra for miljøet. Det er også viktig å se utfordringenes situasjon, likheter og forskjeller i

måten samer og nenetsere blir behandlet på i Norge og Russland. Dette blir en viktig del av innholdet på linja, forteller han.

Det blir et rikholdig og variert program på den nye linja. Einar tror dette blir et virkelig levende samfunnsfag;

- det blir backpacking med tog i Russland
- de skal utvikle prosjekter og folk til folk samarbeid
- være med å arrangere kulturfestivalen Barents Spektakel
- møte russisk og norsk diplomati i nord
- ha diskusjoner og skrive blogginnlegg

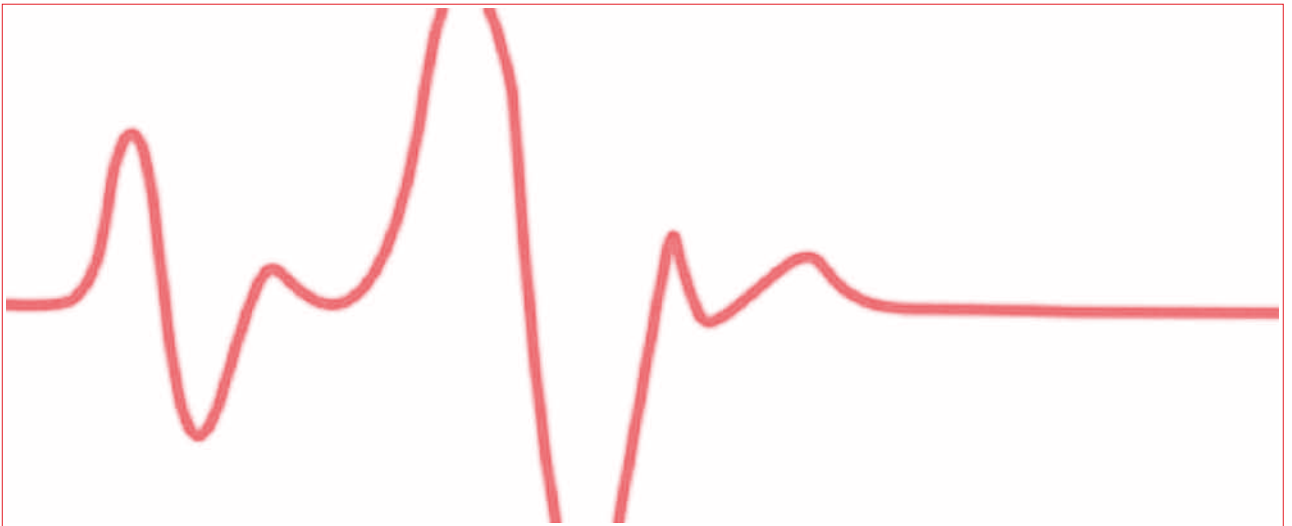
Nå gleder Einar Gjerde seg til å komme i gang. Han forteller om en veldig interessant tur, og synes Narjan Mar er spesielt interessant og helt annerledes enn andre steder han har besøkt i Russland. – Jeg gleder meg til gode diskusjoner, å være med på å inkludere elevene og å ha det gøy, avslutter den blide og entusiastiske gutten fra Røa i Oslo.

KRONIK

DUELIGHED UDEN LIVSTEGN

Livsduelighed som begreb er dukket op i den pædagogiske forskning på det seneste. Men hvad betyder det, og hvad skal det til for?

AF RASMUS KOLBY RAHBÆK, PH.D.-STIPENDIAT VED DPU, AARHUS UNIVERSITET,
OG PÆDAGOGISK KONSULENT I HØJSKOLERNES HUS

Det sker, at man til sin overraskelse pludseligt rammes af en følelse af genkendelighed. En duft, en lyd, et ord vækker genklang og sætter en i en stemning af hjemlighed. Sådan havde jeg det for nylig, da jeg så en plakat hænge på gangen foran mit kontor på Aarhus Universitet. «Livsduelighed» stod der øverst med store bogstaver som reklame for en storstilet DPU-konference. Det her kender jeg, tænkte jeg: Grundtvigs gamle ord om dannelse og duelighed for livet – det menneskelige og det borgerlige. Men da jeg læste igennem plakats tekst, var det som om, genkendelighed fra plakats overskrift langsomt forduftede. Her var der tydeligvis noget helt andet på spil. En ny livsduelighed.

I forsøget på at finde en forklaring på denne nye forståelse stødt jeg på en publikation fra SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, der i 2016 udgav en rapport med den rammende

titel «Livsduelighed». Her skriver forfatterne: «Livsduelighed forstås som personlige, sociale og faglige egenskaber og kompetencer, der i samspil bidrager til en persons evne til konstruktivt at håndtere udfordringer, fungere alene såvel som i fællesskaber og udvikle sig i mødet med omverdenen.»

Umiddelbart lyder det jo ganske tilforladeligt, men kigger man nærmere efter, bliver det tydeligt, at det, der tales om, er dueligheden og knap så meget om livet. For hvad er det for et liv, denne duelighed retter sig mod? Derom forholder SFI-rapporten sig ganske tavs – både hvad angår det menneskelige og det borgerlige. Læser man videre i rapporten, når man da også frem til, at tankegangen ikke har det mindste med ham den gamle at gøre, men kobler sig til begrebet resiliens, der måske bedst kan oversættes til modstandskraft.

Resiliens er blevet et begreb, man i

dag finder inden for forskning om snart sagt hvad som helst fra bæredygtighed og miljø over økonomi og medarbejderudvikling til psykologi og pædagogik – et vaskeægte buzzword. Som sådan beskriver det menneskers, organisationers eller systemers evne til at håndtere og tilpasse sig uforudsete kriser og udgrænse sårbarhed.

Særligt inden for uddannelsesforskningen er begrebet blevet centralt. I den forbindelse har sociologen Rasmus Wil lig påpeget, at det er bemærkelsesværdigt, at resiliens både bliver brugt som en værdi, når vi taler om at håndtere store, globale kriser, og som et ideal for det enkelte individs evne til selvstændigt at håndtere og tilpasse sig kriser og udfordringer.

Men hov, hvad blev der af livsdueligheden? Ja, det er et ganske godt spørgsmål, for hvorfor har man oversat resiliens til livsduelighed i en stor del af

den pædagogisk-psykologiske litteratur? Er det blot en fordanskning af begrebet resiliens og i givet fald, hvorfor benytter man sig så ikke af modstandskraft eller robusthed, som også har været fremme? Og hvis man reelt mener livsduelighed, hvorfor kobles det så altid til forskning i resiliens? Ja, kigger man i benævnte litteratur, finder man ingen svar. Her fremstår det som et begreb, der pludselig er faldet ned fra himlen. Måske livsduelighed bare lyder godt?

Livsduelighed har imidlertid, i den version jeg har mødt i højskolen, altid været uløseligt forbundet med at gribe og blive grebet af livet. At tage favntag med livet. At brydes, tumle og lege med det. At undres ved det og kæmpe for det. At vække det og våge over det. Det er en livsduelighed, hvor robustheden og modstandskraften kun finder sin værdi i kraft af en samhørighed med det skrøbelige og sårbare, ikke gennem en udgrænsning af det. En livsduelighed, hvor det borgerlige ikke meningsfuldt kan adskilles fra det menneskelige. Og hvor livet er det centrale. Som sådan er det et dannelsesbegreb knyttet til den menneskelige tilværelse.

I den nye livsduelighed, som den fremstår i sine aktuelle pædagogisk-psykologiske gevandter, fokuseres der på vores kognitive og mentale udvikling og adfærd. Som noget, der kan styrkes gennem den rette træning – og helst hos helt små børn – og som knytter sig til, hvor gode vi er til at klare os i livet (læs: i forståelsen social mobilitet, uddannelsesniveau og tilknytning til arbejdsmarkedet). Som når legen fremhæves som vigtig, ikke som udtryk for en menneskelig samværsform, men som motor for et «legende læringsliv», som institutleder ved DPU, Claus Holm, har udtrykt det.

Men når opmærksomheden angår dueligheden uden nogen kvalificeret diskussion af livet, bliver det først og fremmest til et snævert «hvordan?» fremfor et åbent «hvorfor?». Dermed risikerer den nye livsduelighed,

måske ufrivilligt at blive gjort til en funktionel tjener for en optimering, normalisering og instrumentalisering af eksistensen. Som sådan er det et kompetencebegreb knyttet til det opportunistiske individ.

Modstandskraft, robusthed, ja ligefrem karakter, bidrager alt sammen til personlige og sociale egenskaber, som de færreste er imod. Men som livsduelighed bliver det en bastard, især i en pædagogisk sammenhæng, hvis det reelt kun er den ene side af ligningen, man forsøger at løse. Vil man tale om livsduelighed, må man nødvendigvis også indlade sig på at tage favntag med livet. At brydes, tumle og lege med det. Ikke for at nå frem til en endelig løsning af ligningen, men for at kvalificere det åbne «hvorfor?».

Og her trænger forskningen muligvis til en hjælpende hånd.

Måske er det i kunsten og poesien, at vi finder det spørgsmål formuleret allermest nærværende og vedkommende. Som når den islandske forfatter Jón Kalman Stefánsson i romanen Fisk har ingen fødder spørger: «Hvad skulle vi med uddannelse hvis vi ikke kunne se formålet med livet, for hvordan skulle vi kunne være til nytte i verden, til hvilken nytte døde nogen fra os, hvis vi levede uden nogen form for ild i brystet, hvis vi helt enkelt levede fordi vi nu engang ikke var døde?»

Rasmus Kolby Rahbek

KRONIKK

HVAD BURDE NORDISK POLITIK HANDLE OM?

Den teknologiske udvikling er i gang med at ommøblere grundstrukturerne i den måde, vi producerer varer på, det ændrer den økonomiske struktur, og dermed ændrer det også magtforholdene i vores samfund og globalt.

AF LENE RACHEL ANDERSEN

Hvad burde nordisk samarbejde handle om i den sammenhæng?

For det første burde nordisk samarbejde handle om de ting, som de enkelte lande ikke kan løse alene, og hvor vi vil være sikre på, at det er de nordiske værdier, der bliver bærende for udviklingen. For det andet bør nordisk politik handle om det, som er unikt nordisk og som har skabt de fantastiske samfund, som vi har i Norden. Endelig bør nordisk sprog og kultur prioriteres politisk, så det nordiske samarbejde bliver meget lettere og kan ske spontant.

Foto: Jakob Boserup

LENE RACHEL ANDERSEN

er forfatter, forlegger og siviløkonom.
Boka «The Nordic secret» om Nordens
vellykkede samfunnsform, gis ut høsten
2017, i samarbeid med Tomas Bjørkman.

Der er fem tiltag, som jeg ser som essentielle:

I Sikring af menneskerettigheder og privatliv på nettet, specielt fremtidens Internet of Things. De nordiske lande bør gå i front med både tekniske og juridiske løsninger til at fremtidssikre den elektroniske infrastruktur. Hvis nordiske universiteter udviklede et internet eller internet-strukturer og sikkerhedsforanstaltninger, der tager udgangspunkt i frihed og demokrati fremfor kommercielle interesser, kunne vi skabe grundstrukturen for fremtidens internet globalt.

2 En opgradering af den nordiske folkeoplysning, så den kan sætte agendaen for det 21. århundrede. Der er brug for en fælles forsknings- og udviklingsinstitution, dvs. et slags nordisk folkeoplysnings-universitet. Den dan-

«Folkeoplysningen i Skandinavien har forskellige traditioner, den danske er til følelserne, den norske er til den individuelle handlekraft (helt i tråd med Ibsens Nora og Dr. Stockman) og den svenske er til udvikling af faglige kvalifikationer»

ske præst NFS Grundtvig foreslog det allerede omkring 1840, men behovet er der stadig. Folkeoplysningen i Skandinavien har forskellige traditioner, den danske er til følelserne, den norske er til den individuelle handlekraft (helt i tråd med Ibsens Nora og Dr. Stockman) og den svenske er til udvikling af faglige kvalifikationer. Vi behøver alle tre, og det er på høje tid, at vi skaber en synergi mellem dem og får det ud i verden.

3 Alle nordiske skoler bør have to nordiske uger om året, hvor der undervises i de nordiske sprog, nordisk litteratur, geografi og historie etc. Allerede i 1846 foreslog svenske Carl Jonas Love Almqvist, at historieundervisningen omskrives, således at børnene lærer nordisk historie som en helhed. I stedet for at lære om deres eget lands kampe med de andre lande, skal de se den dynamiske helhed i udviklingen af Skandinavien; ret godt set i 1846!

4 Alle ministerier i Norden skal have minimum én medarbejder udstationeret fra hver af de fire andre nordiske lande. Den eneste undtagelse er forsvarsministerierne. Hvis undervisnings-, kultur-, skatte-, indenrigs- og alle andre ministerier havde nordiske medarbejdere, kunne vi blive langt bedre til at lære af hinanden og udvikle fælles løsninger.

5 Fælles nordiske ambassader. Det er hul i hovedet, at alle fem lande betaler for husleje, sikkerhed, etc. i en stor del af verdens lande – eller at ingen af os er til stede, fordi det er for dyrt. I Washington, London, Berlin, Beijing og nogle andre steder er individuelle ambassader fint, men i Niger, Madagaskar, Mongoliet, Uruguay og Haiti? Hvilke hemmeligheder har Norge i Niger, som det danske udenrigsministerium ikke kan tåle at høre?

Da vi gik fra feudalsamfundet til industrisamfundet, bidrog folkehøj-skolerne til at løfte bondestanden, så de kunne blive demokratiske borgere. I overgangen fra industrisamfundet til fremtidens samfund har vi alle brug for en opgradering af vores verdensbillede og samarbejdsmuligheder. De fem forslag kunne gøre Norden til det område, der definerer, hvordan fremtiden skal se ud globalt.

LENE RACHEL ANDERSEN

TIDLIGERE PUBLISERT I MAGASINET
NORDEN, NR. 2 2017 – FORENINGEN
NORDEN

MOMENTUM – NORDISK KUNSTBIENNALE

MØTER OG TREFNINGER MED DET FREMMEDE

Siden oppstarten i 1998 har MOMENTUM presentert de mest engasjerende kunstverkene og de mest interessante kunstnerskapene i norsk og nordisk sammenheng. Biennalen er etablert som den kanskje viktigste mønstringen av samtidskunst i Norden.

AV ØYVIND KRABBERØD

Foto: Momentum 2.1
Patricia Piccinini

Den niende utgaven av Momentum-biennalen (M9) tar utgangspunkt i begrepet fremmedgjøring. Med fremmedgjøring viser kuratorene til en samtidshverden der fremmede prosesser og aktører blir en integrert del av våre liv som følge av teknologiske, økologiske og sosiale endringer. Vi møter og har trefninger med det fremmede hver dag. Fremmedgjøring er vår samtids betingelse, forteller kuratorene.

Men til tross for mer informasjon og flere kommunikasjonsformer enn noen sinne, er situasjonen utfordrende. M9 tar opp denne forvirringen og leter iver etter nye verktøy for å oppnå bedre forståelse av menneskets tilstand, ved krysspollinering av metoder, kategorier og disipliner.

Mønstringen tar opp fremmedgjøring med fokus på tre områder: 1) kropper, objekter og teknologier, 2) økologi og 3) strukturer og samfunn. De tre områdene er tenkt å være overlappende og gjensidig bundet sammen. Det manifesterer seg i

enkeltarbeider, og gjennom de mange forbindelseene disse arbeidene skaper. Biennalen tar opp dagsaktuelle temaer knyttet til kulturelle og geografiske grenser, biopolitikk og sosial ulikhet. Arbeidene på biennalen taler til den lokale konteksten i Moss, forgrener seg videre og tar initiativ til å delta i bredere diskusjoner.

Mot ekstraordinære fremtider

Med fremmedgjøring som tema vil M9 presentere forskjellige og motstridende måter å oppleve, forklare og forestille seg verden på nytt. Fremmedgjøring kan potensielt utvide horisontene for våre liv i dag, få oss til å tenke og handle progressivt og innlede endring. M9 vil der ved hilse det fremmede velkommen, også det fremmede i oss selv, uten forutinntatte idéer om det som er kjent og ukjent. Den vil hilse det fremmede velkommen som en utfordring til nåtiden, så vel som et ønske om bedre, ekstraordinære fremtider.

Du skal ha god tid og tålmodighet for å innta denne store utstillingen. Og allerede da jeg får puttet katalogen i hånden lurte jeg på om de er ute etter å forsterke følelsen av fremmedgjøring, det tok lang tid før jeg i det hele tatt forsto noe av den kryptiske katalogen, som også delvis er ført i et uforståelig introvert «fag»-språk, hvor ekspertene skriver mer for hverandre. Det er vel ingen fare for å ødelegge kunsten og forståelsen av feltet ved å tørre å være en smule folkelig.

Det var også en underlig opplevelse å være på åpningen der kulturministeren, dronningen, ordfører, styreleder og direktør holdt ferdigskrevne, etiketteriktige, men dog helt uinteressante taler. Og utrolig nok ble kunstnere og kuratorer knapt nevnt, og ikke presentert på

scenen. Så var det å sitte å vente på å få komme inn etter at de høye damer og herrer hadde fått sin spesialomvisning.

Men for all del, ta en tur til Momentum og Moss! En del av samtidskunsten krever introduksjon og forklaringer – det er helt nødvendig om denne kunsten skal få bredere nedslag i befolkningen.

KUNSTNERE

Abigail DeVille (US), Atelier Cyberspace (DK), Búi Aðalsteinsson (IS), H.R. Giger (CH), Jenna Sutela (FI), Johannes Heldén (SE), John Duncan (US), Jone Kvie (NO), Jussi Kivi (FI), Kapwani Kiwanga (CA), Kjersti Vetterstad (NO), Levi van Veluw (NL), Linda Persson (SE), Mediated Matter (US), Museum of Nonhumanity (FI), Olga Bergmann & Anna Hallin (IS/SE), Patricia Piccinini (AU), Patrick Jackson (US), Pinar Yoldas (TR), Public Dreaming – Amanda Newall & Leon Tan (NZ/SE), Ragnar Þórisson (IS), Rana Hamadeh (LB), Rolf Nowotny (DK), Serina Erfjord (NO), Sonja Bümel (AT), Stathis Tsemberlidis (GR), Third Ear (DK/UK), Trollkrem (NO), Tuomas Kortteinen & Heikki Lotvonen (FI), Wael Shawky (EG), Ylva Westerlund (SE), Mossemeteoritten

KURATORER

Ulrika Flink (SE)
Ilari Laamanen (FI)
Jacob Lillemose (DK)
Gunhild Moe (NO)
Jón B.K. Ransu (IS)

MOMENTUM 9

alienation

Den 9. nordiske biennalen for samtidskunst

17. juni–11. oktober 2017

Moss, Norge

Hovedarenaer: Galleri F 15 og Momentum kunsthall

Sidearenaer: Vannverket, SF Kino

Moss, House//of//

foundation, Parkteateret, Moss kirke,

Naturhuset

www.momentum9.no

FOLKEHØGSKOLESTAND PÅ ARENDAJSUKA

Leder i Folkehøgskoleforbundet i aksjon under Arendalsuka.
Foto: Øyvind Krabberød

Arendalsuka ble i år arrangert for sjette gang. Den er Norges svar på *Almedalsveckan* i Sverige og *Folkemødet* på Bornholm i Danmark og samler politikere, organisasjonsfolk, journalister og folk flest en uke med senkede skuldre i sentrumsgatene i vakre Arendal.

Folkehøgskolene deltok for fjerde gang, med Øyvind Brandt i spissen. Det syder virkelig i sørlandsbyen disse dagene, og omfanget øker stadig. I år var det 200 stands, 770 arrangementer med over 600 arrangører. Det var debatter, konserter, frokostmøter, utstillinger og mye mer.

Publikum kunne besøke en rikholdig flora av stands fra ulike politiske partier, organisasjoner, interessegrupper og NGOere. Folkehøgskolenes stand var plassert i politisk gate, og var godt besøkt. Det gav god synlighet og mange gode kontakter og nyttige samtaler.

ØK

HVORDAN FORKLARER MAN FORELDRE HVA FOLKEHØGSKOLE EGENTLIG ER?

Ved å fortelle denne historien på neste foreldrefest blir de antageligvis ikke mye klokere, men de får en god historie.

«Det var en gang en mann som var ute og kjøre bil. Plutselig streiket bilen midt ute i ødemarken. Det var ikke et hus å se og mørket begynte å senke seg. Da ble han vår et lyst i de fjerne. Han fulgte lyset og kom til et kloster. Han banket på porten og ble sluppet inn. Abbeden lyttet til mannens problem og sa at han kunne overnatte i klosteret, mens de reparerte bilen. Mannen takket naturligvis ja til tilbudet og ble vist til en liten klustercelle.

Da munken kom for å hente ham neste morgen, hadde ikke mannen sovet et øyeblikk. Gjennom hele natten hadde han ligget og lyttet til en utrolig vakker lyd som han ikke skjønnte hva var. Da han spurte munken, fikk han høre at det bare var munkene på klosteret som fikk vite hva lyden var.

Mannen spiste frokost, fikk så nøkkelen til bilen som var reparert og reiste videre.

Tro det eller ei. Et år senere opplevde mannen det samme. Bilen streiket på det samme øde stedet, men nå visste han hva han skulle gjøre. Han gikk til klosteret, ble sluppet inn og vist til en celle. Han var våken hele natten og lyttet til den samme utrolig vakre lyden. Neste morgen visste han hva han måtte gjøre. Han spurte hva som skulle til for å bli opptatt som munk i klosteret. «Da må du telle alle sandkorn og alle gress-strå i hele verden. Og når du har et tall som er innenfor våre marginer, kan du bli munk her, fortalte munken.»

Som sagt så gjort. Mannen begynte å telle. Nå skal ikke jeg trette dere med tallet han kom frem til, men da han presenterte tallet for munken, var det innenfor marginene. Mannen ble opptatt som munk. Og det første som skjedde var at abbeden tok ham med på en vandring innover i klosteret. For hver dør de gikk gjennom ble lyden høyere, klarere og vakrere. Til slutt stod de foran den aller siste døren. Munken tok frem en kjempediger nøkkel og åpnet det forseggjorte døren. Lyden var øredøvende. Det var som om mannen var selve lyden, han gikk gjennom den åpne døren og forstod hva lyden var... Men det kan jo ikke jeg fortelle dere, for dere er jo ikke munk i det klosteret.»

Reaksjonen på historien slår aldri feil. Det går et høylytt, skuffet «nei!!!!!!» gjennom forsamlingen. Og da passer det å si: «Akkurat slik er det å være elev på vår folkehøgskole. Det er umulig å forstå for en som ikke er del av skolen vår.»

BENEDICTE HAMBRO

IDÉPROGRAM FOR FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET 2017–2021

*Folkehøgskole skal være et sted for å belyse hva det vil si
å være menneske sammen med andre mennesker.*

IDÉGRUNNLAG

Idégrunnlaget bygger på den danske presten og folkeopplyseren Grundtvigs tanker om folkehøgskole og står historisk i en kristen og humanistisk tradisjon. Grundtvig mente at menneskelivet er en gåte, at mennesket alltid var et mål i seg selv og at det som åndsvesen samtidig søker ut over seg selv. Begreper som folkelighet, levende vekselvirkning og det levende ord var grunnlaget for en pedagogikk som tok oppgjør med embetsstandens elitepregede latinskole.

Folkehøgskolen ble viktig for «den frilynte ungdomsrørsla» som vokste fram på bygdene på 1800-tallet. Folkehøgskolen ville gjøre folket til myndige deltakere i et framvoksende demokrati. Det skulle være en skole for livet uten pensum, karakterer og eksamen. Grundtvig knyttet erkjennelse, kunnskap og visdom sammen på en ny måte og hevdet at læring er vanskelig uten lyst og kjærlighet til det man skal lære.

Folkehøgskolens grunnsyn har vært preget av Grundtvigs dialogiske tenkning, men har samtidig utviklet seg i takt med nyere pedagogisk tenkning. Norsk folkehøgskole har gjennom mer enn 150 år utviklet seg til å bli en vital del av det norske skolelandskapet.

VERDIGRUNNLAG

Det personlige møtet, basert på frihet, fellesskap og helhet, utgjør kjerneverdiene i norsk folkehøgskole. Disse verdiene springer ut av et grunnleggende humanistisk syn hvor alle mennesker er unike og likeverdige.

Som menneske utvikler vi oss i møte med andre mennesker, med iboende muligheter, evner og fri vilje til å forme våre egne liv og til å påvirke de sammenhenger vi står i. Med utgangspunkt i menneskeverdet og et fordomsfritt syn på mennesket, utgjør dialog, deltakelse, demokrati og åpenhet for ulike livssyn fundamentet for norsk folkehøgskole.

DANNING

Folkehøgskolens fremste dannelsesoppgave er å myndiggjøre elevene gjennom livsopplysning, folkelig opplysning og demokratisk dannelse, som bidrar til engasjerte og samfunnsaktive mennesker med tro på forandringens mulighet.

Folkehøgskolen definerer danning som en prosess som utvikler evnen til å være oppmerksom på seg selv, på sine medmennesker og på den verden vi lever i. Danningsarbeidet bidrar til at den enkelte finner mening, mot og entusiasme til å leve og mestre eget liv som et aktivt, opplevende, deltakende og reflekterende menneske.

Folkehøgskolen skal oppleves som moderne og relevant, og bidra til et utvidet praktisk, etisk og estetisk grunnlag for all menneskelig virksomhet. Folkehøgskole i vår tid vil derfor blant annet ha et fokus på:

- **det enkeltes menneskes evne til livsmestring og deltakelse i samfunnet,**
- **det enkelte menneskes helse, psykisk som fysisk,**
- **å forsvare og videreutvikle folkelige fellesskaper og folkestyrte samfunn,**
- **å arbeide aktivt for økologisk bevissthet og respekt for naturen og dens mangfold,**
- **den teknologiske utviklingens muligheter og samtidig hvordan den utfordrer mennesket og livet på jorda,**
- **globaliseringens muligheter og utfordringer med økt migrasjon og tilgang til kulturelt mangfold,**
- **en økonomisk og sosial rettferdig og fredelig utvikling for alle.**

LÆRING

Folkehøgskolepedagogikken har som grunnsyn at læring bygger på erfaringer og skjer i fellesskap med andre mennesker. Folkehøgskolen legger derfor vekt på dialogbasert undervisning og samvær, der elever og ansatte som likeverdige deltakere lever og lærer gjennom felles praksis.

Folkehøgskolen skal i tråd med verdi grunnlaget og syn på danning legge til rette for arenaer for relevante opplevelser som grunnlag for refleksjoner. Dette innebærer ofte en praktisk tilnærming med vekt på læringsglede og mestring, samt rikelig tid til refleksjon. Gjennom læringen er det folkehøgskolens mål å bidra til at eleven lærer å lære samt tilegner seg innsikt, kunnskap, praktiske ferdigheter og holdninger som grunnlag for meninger og egne valg og derved inspireres til aktiv deltakelse lokalt som globalt.

SKOLESYN

Folkehøgskolen skal derfor være et fritt og uavhengig pedagogisk tilbud på bred humanistisk etisk grunn og som tar ansvar for en bærekraftig framtid. Uavhengig av livssyn, etnisitet, legning, kjønn, alder, politiske holdninger, sosioøkonomisk bakgrunn og funksjonsevne, møtes mennesker i folkehøgskolen i åpenhet og respekt på en fordomsfri og undersøkende læringsarena, preget av stor grad av frihet, uten fastlagt pensum, karakterer og eksamen, og hvor internatet utgjør en viktig og integrert del av skolens helhetlig læringsrom som ramme for dannelsesprosessen.

Vedtatt av landsmøtet i Folkehøgskoleforbundet, Elverum 2017

SKOLEN SOM ADVARTE ELEVENE FØR DE BEGYNTE

SKAP kreative folkehøyskole ringte alle elevene for å advare dem før de begynte på den helt nye skolen i høst. – De fortalte at alle måtte hjelpe hverandre, men det er jo slik en folkehøgskole skal være, sier Mathias.

TEKST OG FOTO: DORTE BIRCH

Mathias Andersen og Sølve Tornøe har er nå ferdige med et år på den helt nye SKAP kreativ folkehøyskole i Mandal.

– Jeg har hatt lyst til å være gründer hele livet så da jeg leste om SKAP folkehøyskole så var det bare å søke, forteller Mathias.

Sølve Tornøe ønsket å gå på en linje som både ga ham noe teknisk kompetanse samtidig med at han kunne lære noe om det mer bedriftsrelaterte.

– Det var helt supert at Designlinjen hadde begge deler, forteller han.

– Det er ikke så oppdelt på linjene her, sier Mathias. – Hvis man finner et prosjekt så kan man gjerne jobbe på tvers av linjene. Man får også lov å være med på undervisningen på en annen linje.

Begge har gått yrkesfag på videregående skole og kan fortelle at det er

mange med den bakgrunnen på SKAP folkehøyskole.

MORSOMT KLUSS

SKAP kreativ folkehøyskole startet høsten 2016 og Mathias og Sølve var derfor blant skolens aller første elever. De synes ikke det var noe problem.

– Det var litt kluss i starten siden skolen var ny, men vi visste jo hva vi gikk til, sier Mathias. – Jeg trodde faktisk det skulle være verre.

– Det var bare morsomt kluss, legger Sølve til. Det skjedde ikke noe galt.

– Skolen ringte oss på forhånd for å advare om at det var det første året, forteller Mathias. De fortalte oss at alle må hjelpe hverandre, men det er jo sånn det skal være på folkehøgskole.

SKAP folkehøyskole holder til i et nedlagt hotell sentralt i Mandal og er dermed Norges sørligste folkehøgskole.

– Vi kommer til å ha hotelldrift på sommeren, forteller rektor Ann Birgitte Tveiten. Resten av året er det folkehøgskole.

Skolen er den nyeste folkehøgskolen i Norge og har linjer som få andre folkehøgskoler har. Deres seks linjer er i dag disse:

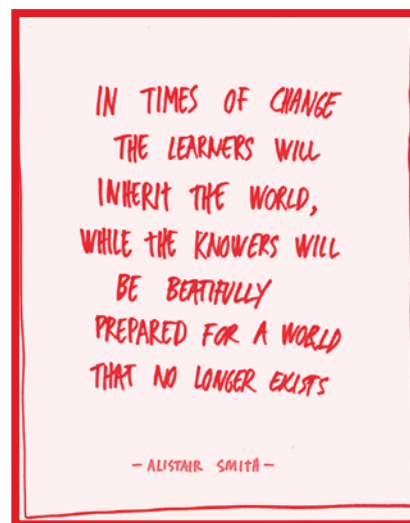
- Ledelse
- Arkitektur
- Design
- Teknologi
- Gründerlinja

STIPENDIAT OG LEDERTRENING

Sølve peker på at oppbyggingen av den nye folkehøgskolen har vært en toveis prosess.

Mathias Andersen og Sølve Tornøe har gått et år på den helt nye SKAP folkehøyskole i Mandal.

(Sitat)

– De har bygget undervisningen rundt oss. Lærerne har ikke vært sånn «slik skal det være», men har lyttet til oss. Det har jeg lært mye av.

– Lærerne har også lært mye, sier Mathias med et smil.

HAR LAGET EN APP

Mathias og Sølve har brukt noe av skoleåret på å utvikle en app som de håper at mange folkehøgskoler vil ta i bruk når den er ferdig.

– Det startet med at det var kø på vaske maskinen og så ville vi finne en måte å organisere køen på, forteller Mathias.

– Det er viktig med god informasjonssøket på en folkehøgskole, mener Sølve, og forteller at appen har blitt kodet her i Norge, men er produsert i India.

– Vi har jobbet med dette på kvelden, legger han til.

Nå håper begge at de kan gjøre den klar for testing utover høsten og at den etterhvert vil bli en viktig kanal for å samle og å spre informasjon på landets 80 folkehøgskoler. Kunnskapen om å starte eget firma, som de har fått på SKAP folkehøgskole, har vært viktig for dem.

– Da jeg kom hit ville jeg lære mye om å starte firma. Den kurven har vært slik, sier Mathias og peker opp. Jeg visste ikke at det var så mye man skulle kunne.

Jeg har alltid følt meg trygg på å starte opp et firma, men det er min personlighet. Nå har jeg mer basis for min trygghet.

– Jeg har lært mye om kreativitet, forteller Sølve. Det å se ting fra nye perspektiver.

Sølve mener også han har lært mye om andre mennesker og det å få mange ulike personligheter til å jobbe sammen.

Mathias nikker. Det er mange faktorer for at grupper skal fungere. Hvis tre er interessert og to ikke er det, så får man de to siste med.

Elevene på SKAP folkehøgskole ser på verden på en litt annen måte. Du søker deg ikke hit hvis du ikke er interessert i kreativ tenking. Mange her har lyst til å gjøre noe annet enn å ha en 8–16 jobb.

FÅR VI GJØRE DET SÅNN?

Elevene har vært igjennom en stor utvikling i løpet av skoleåret.

– I starten spurte alle om de kunne gjøre det sånn eller slik, men nå vet vi at alt er lov, forteller Sølve med et smil.

– Det er mange rebeller her på skolen. De er lei av den firkanter som var på videregående skole. Her lærer man at alle veier er OK, sier Mathias. Sølve legger vekt på at SKAP folkehøgskole er en veldig åpen folkehøgskole.

– Du må være interessert i temaet og da er det et stort potensial. Du lærer utrolig mye og jeg har lært mer enn design og teknologi.

Han anbefaler skolen til alle som har et mål med seg selv. – Det er ikke noe friår. Han trekker også fram det nære forholdet han har fått til de ansatte.

– Jeg tror aldri jeg har hatt et sånt forhold til lærerne mine før. Vi har relativt unge lærere og de er ganske like oss.

ALLE FIKK EN KYLLING

Noe som overrasket elevene da de begynte på skolen i høst var at de fikk utlevert en liten kylling hver.

– Det var veldig rart, synes Sølve. – Vi lærte mye av det. Vi måtte tenke utenfor boksen for at kyllingene skulle ha det bra. Man måtte ta action og gjøre noe.

Elevene designet og bygget et hønsehus til kyllingene og alle overlevde. – Jeg tror bonden var litt overrasket over akkurat det, mener Sølve.

Etterhvert ble det helt naturlig for elevene å bli overrasket over ting på skolen. De har hatt temauker om alt fra økonomi til miljøvern. I tillegg har de vært på studietur til New York.

– Jeg hadde egentlig ikke så lyst til å dra for det var så mye spennende å gjøre på skolen, men så ble det en fin tur, forteller Sølve. – Vi besøkte blant annet Google. I tillegg hadde vi så godt samhold på turen. Det likte jeg godt.

Rektor Ann Birgitte Tveiten

SKAL HJELPE ELEVENE TIL Å BLI NYSGJERRIGE

Rektor Ann Birgitte er stolt over den nye skolen som driver i nært samarbeid med næringslivet i Mandal.

– Vi skal hjelpe elevene til å bli nysgjerrige, sier hun. De skal bry seg om verden og lokalsamfunnet og andre mennesker. Det er dit vi skal.

Det er som en motvekt til grunnskolen og videregående skole. Det tar tid å få elevene inn i nysgjerrighetsmoduset med prøving og feiling.

Hun forteller at elevene lærer å være problemløsere på tre nivåer: personnivået, samfunnsnivået og globalt. Da de hadde en uke med fokus på økonomi så begynte de med personlig økonomi og økonomi for gründerbedrifter.

Så lærte de om verdensøkonomien med aksjer og spekulasjoner og da var det mange konspirasjonsteorier. Vi hadde også et finansspill der de på toppen tjente mye mens dem som jobbet på bunnen ikke tjente noe. Elevene må forstå hvordan verden henger sammen.

De lærte også om crowdfunding, bitcoins og andre aspekter av moderne økonomi.

REKORDMANGE UNGE UTEN STUDIEPLASS

Oda Mangen fra Sørurn i Akershus var en av 23.387 kvalifiserte søkere som fikk nedslående nyheter etter hovedopptaket i juli.

Hun søkte sykepleierstudiet ti steder og ble overrasket over å få avslag for andre år på rad.

– Jeg følte at poengsummen jeg hadde var høy nok til å komme inn i år, men den var tydeligvis ikke det.

– Hva gjør du til høsten?

– Det vet jeg egentlig ikke helt ennå. Jeg skal prøve å komme inn på folkehøgskole, for jeg har egentlig ikke lyst på et friår til, sier Oda, som er lokallagsleder for AUF i hjemkommunen. Året som er gått har hun brukt til å ta vakter på sykehjem.

NRK – ØSTLANDSSENDINGEN

FORTELLERSEMINAR PÅ FOLKEHØGSKULEN

VOSS: Denne veka pågår Nordisk fortellerseminar. Noreg, Sverige, Island og Danmark ruller på å vera vertsland. I år, på seminaret sitt 25-årsjubileum, held dei til på Voss Folkehøgskule.

– Det er utruleg kjekt at me kan møte ast på tvers av landegrensene og oppleve dette saman. Det er ikkje mange andre naboland i verda som kan gjera det, ha forskjellige språk, men likevel kommunisera så greitt, seier koordinatør Kiss Gjersvik ved Voss Folkehøgskule. Seminaret varer ut veka og det er «workshops» og varierte kurs på menyen, med forteljninga i sentrum.

HORDALAND

NY FUGLEBOK: – LEKNES-OMRÅDET MEST ATTRAKTIVT

Ifølge den nye boka «Fugleguide for Lofoten og Vesterålen» er våtmarkene rundt Leknes kanskje det mest attraktive området i Lofoten for fuglekikkere.

Forfatter John Stenersen presenterer i guiden 18 gode fuglelokaliteter fra Røst i sør til Andenes i nord. Et av mange habitater rundt Leknes som begeistrer John, er Saltisen, hvor vi møter ham i dag.

Saltisen befinner seg der Lakselva renner ut fra Farstadvatnet, og i boka kan vi lese følgende om stedet: «Dette brakkvannsområdet er alltid spennende, med rikt innslag av måker, vadere og andefugler gjennom vår, sommer og høst».

– Jeg stopper alltid her og sjekker når jeg er på fugletur vestover. Det er et stort artsmangfold her i elveosen. Et sammensatt habitat med frodig jordbrukslandskap rundt. Og så er det pent her da, ler John mens en terne flyr forbi oss på jakt etter fisk.

John Stenersen er opprinnelig fra Østlandet, men flyttet til Lofoten for 22 år siden. I hele denne perioden har han vært en ivrig fuglekikker.

– Jeg har stort sett besøkt hver eneste avkrok i Lofoten og Vesterålen, smiler han mens han titter inn i teleskopet. To svaner ute i Saltisen studeres nærmere. – Sangsvaner.

Nå bor John i Henningsvær og er lærer ved Lofoten Folkehøgskole i Kabelvåg. Han drar ofte vestover i øyriket med kikkerten.

LOFOT-TIDENDE

STAPPFULLE FOLKEHØGSKULAR

Både Bømlo Folkehøgskule og Sunnhordland Folkehøgskule, på Halsnøy, har gode søkjartal i år.

– Me hadde rekordår i fjor, og ligg godt an i år òg, seier Elise Skjenald, kon- torleiar på Bømlo fhs.

Så langt i år har dei 318 søkjarar, medan 98 allereie har takka ja. Totalt har dei plass til 104. På Halsnøy har dei 300 søkjarar, med plass til 95 elevar.

– Det går opp og ned, men no er skulen heilt full, seier rektor ved Sunnhordland fhs, Mona Økland.

SUNNHORDLAND

FOLKEHØGSKULEN OPP AV BØLGJEDALEN

Fleire ungdommar ønskjer seg eit år på folkehøgskule. Det merkar også Hallingdal folkehøgskule.

Det har aldri vore fleire elevar ved norske folkehøgskular enn i kullet som startar til hausten. Folkehøgskulane reknar med 7500 elevar ved skulestart. Det utgjør 11 prosent av eit årskull og er fleire enn Forsvaret har inne til førstegongs-teneste, skriv dei i ei pressemelding.

Skuleslaget har hatt jamn vekst sidan 2004 og dei to siste åra har det vore rekordstore elevkull. Men sjølv om konjunkturane for folkehøgskulane har vore bra nasjonalt, har Hallingdal folkehøgskule hatt ein tung jobb med å fylle internatsengene. No ser det ut til at også folkehøgskulen på Skaga er på veg opp av bølgedalen.

Linene er nesten fullbooka.

Skulen har plass til 92 elevar. For eitt år sidan var det kring 60 elevar som tok imot skuleplass.

HALLINGDØLEN

VELLYKKET SENIORTREFF PÅ MØRE FOLKEHØGSKULE

Ingvar Olimstad (bildet) kåserte engasjert over forfatter Hans Seland (1867–1949) sitt forfatterskap og virke på årets seniortreff i frilynt folkehøgskole.

Treffet samlet drøyt 20

deltakere på Møre folkehøgskule fra 12. til 16. juni. For øvrig var styrer Einar Arne på Møre (i perioden 1927–1958) gift med Solveig Seland, som var datter av Hans Seland.

Gjennom turer, sanger og innlegg opplevde deltakerne på årets seniortreff Sunnmøre i norsk skole, språk, utdanning og i verden, blant annet gjennom et flott foredrag av seniorprofessor Kjell Arild Madsen om leseboka i norsk skole. I tillegg besøkte deltakerne Ivar Åsen-tunet, lærerskolen i Volda, Ålesund og Norangsdalen og fikk derved oppleve den voldsomme sunnmørske naturen.

OYVIND BRANDT

#FHSliv

Tennene løper i vann over de lekke økologiske lakserosene fra kokkene ved @sundfhs @sundkokkene #sundfhs #debioinfo #fhsliv #matprisen #fhsmat

Noen som gleder seg til vinteren? Nydelig turbilde fra @torshusfhs

Luftige sveis på @trondertun

DORTE BIRCH

KALENDER 2017

13.–15. september 2017

Informasjonskonferansen 2017

18.–19. september 2017

Hotell Thon Arena, Lillestrøm

Kurs for nye tillitsvalgte

19.–21. september 2017

Tillitsvalgtkonferansen 2017

Sanner Hotell, Gran, Hadeland

2.–5. oktober 2017

Nordnorsk møte (D1) 2017

Alta folkehøgskole, Alta

9.–11. oktober 2017

Trøndermøtet (D2) 2017

Skogn folkehøgskole, Skogn

30. okt.–1. nov. 2017

Lederforum 2017 inkl. årsmøte i IF

Best Western Oslo Airport Hotel,

Gardermoen

16. november? 2017

Kurs teknisk driftspersonell

(vaktmestre)

Karl Johan Hotell, Oslo

16.–18. januar 2018

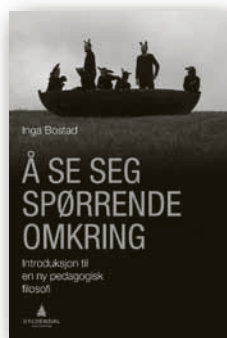
Rektormøtet 2018

Quality Hotel Olavsgaard,

Lillestrøm

Følg med på «Kalender» på www.folkehogskoleforbundet.no for oppdateringer/mer informasjon, påmelding og nye arrangement.

INGA BOSTAD: Å SE SEG SPØRRENDE OMKRING INTRODUKSJON TIL EN NY PEDAGOGISK FILOSOFI

INGA BOSTAD
Å SE SEG SPØRRENDE OMKRING
GYLDENDAL AKADEMISK 2017
PRIS: 349,-
168 SIDER
1. UTGAVE
BOKMÅL

Inga Bostad har skrevet ei bok om pedagogisk filosofi, ei skikkelig fagbok med en mengde henvisninger og med ei litteraturliste på ni sider, men samtidig med snert og driv og med flotte formuleringer på rekke og rad. Virkelig ei bok til å bli både informert, klok og inspirert av. Et godt leseråd er likevel å gi boka den tida den trenger, lese kapittel for kapittel, tenke, reflektere og streke under særlig fruktbare formuleringer her og der.

Inga Bostad er filosof, dr.philos og for tida direktør på norsk senter for menneskerettigheter på Universitetet i Oslo. Hun ledet det såkalte Bostadutvalget, det regjeringsoppnevnte utvalget som hadde som mandat å foreslå ny formålsparagraf for opplæring i Norge. I det aller siste har hun gjort seg bemerket i debatten om transhumanisme, og var på forsommeren i en brevskrivingsdebatt i Morgenbladet med Aksel Braanen Sterri.

«Å utdanne *for* menneskerettigheter vil si å rette blikket mot hvordan skolen kan skape myndige mennesker som mestrer sine liv på best mulig måte i ulike kulturer og i ulike situasjoner, mennesker som igjen vil kunne være omdreiningspunkter for en fremtidig styrking og beskyttelse av grunnleggende rettigheter. Å utdanne *for* menneskerettigheter fordrer derfor at elever erfarer både medbestemmelse og skoledemokrati, men også åpne læringsprosesser og eget handlingsrom». En slik formulering er både en treffsikker kritikk av triste tendenser i dagens norske skole i alminnelighet, men også en påminning og utfordring til dagens norske folkehøgskole der medbestemmelse, skoledemokrati og åpne læringsprosesser stadig må hegnes om og videreutvikles.

Inga Bostads utgangspunkt er en pedagogisk filosofi basert på en spørrende pedagogikk og en tillitsfull skeptisisme. Å være en søkende skeptiker er ikke det samme som det å være skeptisk, ifølge Bostad. Hennes perspektiv er en tillitsfull skeptisisme der dogmatisk tilnærming til kunnskap må vike for en undersøkende posisjon som igjen blir en metode for kunnskapskritikk. På denne bakgrunnen kan Inga Bostad se seg spørrende omkring og argumentere for en pedagogikk som tar opp grunnleggende spørsmål knyttet til læring, frihet og makt.

Inga Bostad refererer mange steder til den norske filosofen Hans Skjervheim og til pedagogen Lars Løvlie. Gjennom referansene til Løvlie kommer også filosofen Hegel inn, og på denne bakgrunnen tar boka et oppgjør med skolens instrumentalisme, testregimer og adferdsjusteringer «som har det siktemålet at utdannelsen skal forbedres» (Løvlie). Bostad trekker fram tre ulike

tradisjoner innenfor den idehistoriske pedagogikken: en nyhumanistisk tradisjon inspirert av antikken med vekt på den personlige dannelsesprosessen, en kritisk tradisjon som stiller seg prøvende til enhver maktposisjon og ethvert kunnskapsdogme, og til sist den nordiske folkedannelsen «med røtter i arbeiderbevegelsen, folkehøgskolens fremvekst og opplysningstro, en retning som bygger på både tysk og fransk opplysningstid». Bostad hevder at folkedannelsen har innslag av naturvitenskap og henviser til svensk folkedannelse. Dessverre forlater hun folkedannelsen, folkeopplysningen og folkehøgskolen, og dette er muligens det eneste lille kritiske punktet jeg har til denne boka. Her hadde det vært på sin plass med en kommentar om den grundtvigsk funderte pedagogikken. Jeg sitter kanskje igjen mer med et savn enn en kritikk. Savnet kan folkehøgskolen komme unna med gjennom å invitere Inga Bostad til et møte der hun setter folkedannelsen og folkehøgskolen inn i sitt spennende perspektiv.

Inga Bostad er først og fremst opptatt av danning, ikke primært utdanning. Her kommer igjen Hans Skjervheim inn. Hun skiller mellom kompetanse og danning der kompetanse er å kontrollere og mestre en situasjon og et fag. «Danning, derimot, skjer gjennom en estetisk og filosofisk erfarings- og undringsprosess der det er få sikre svar». Å se seg spørrende omkring, er å åpne opp for de store eksistensielle spørsmål. Hun skriver: «Å stille spørsmål er en del av det å være menneske, en del av det å kjenne seg fri og ta inn over seg et større ansvar for omverdenen».

Tankevekkende bok med berikende perspektiver!

ARILD MIKKELSEN

LA OSS SNAKKE OM KLIMA

EN NYTTIG OG INSPIRERENDE BOK OM HVORDAN VI SNAKKER OM MILJØ- OG KLIMASAKEN

PER ESPEN STOKNES
**DET VI TENKER PÅ NÅR VI PRØVER
Å IKKE TENKE PÅ GLOBAL OPPVARMING**
TIDEN FORLAG
PRIS: 379,-
350 SIDER
UTGITT 2017
OVERSATT AV JOSTEIN SAND NILSEN
I SAMARBEID MED FORFATTEREN

Mange folkehøgskoler setter miljø- og klimaspørsmål høyt på dagsordenen. Det er en tematikk som er viktig for skolene, elevene og ikke minst den verden vi lever i, men hvordan skal vi snakke med ungdom om klimaspørsmål på en måte som både gir dem innsikt, handlekraft og lyst til å endre ting til det bedre? Her trenger vi gode verktøy, og det er akkurat dette Per Espen Stoknes har som ambisjon å gi oss i boken *Det vi tenker på når vi prøver å ikke tenke på global oppvarming*.

Det er åpenbart at måten vi snakker om klimaforstyrrelser og miljø ikke har fungert etter hensikten. Vi får ikke de nødvendige endringene i forbruk og forurensing raskt nok. Derfor trenger vi en ny strategi for hvordan vi snakker om klima.

Stoknes setter opp tre prinsipper for en ny måte å snakke om klima på

1. Snu opp ned på barrierene
2. Hold deg til positive strategier
3. Handle som samfunnsborgere, ikke som individer

Snu opp ned på barrierene

I bokas første del skisserer Stoknes fem barrierer som gjør klimakommunikasjon vanskelig: distanse, dommedag, dissonans, benektelse og identitet. For å unngå at kommunikasjonen stoppes av disse barrierene, må vi klare å snu dem på hodet. Vi må snakke om klima på en måte som føles nær, personlig og presserende uten å snakke om dommedag og heller vise fram muligheter. I stedet for å spille på frykt og skam, kan man forsøke å vise at dette faktisk er noe som angår oss alle, uansett politisk eller kulturell bakgrunn.

Hold deg til positive strategier

Hvem har sagt at miljøvern er trist og strengt? Det kan like gjerne være morsomt, meningsfullt og underholdende. Dette blir uansett noe vi gjør i fellesskap, så hvorfor ikke ha en fest?

Poenget er følgende: hvis vi tvilholder på å se dette som en kamp, så bidrar vi til å skape større motstand mot endring hos de som vi definerer som våre fiender. Klimakommunikasjon må handle om alt vi sier ja til, ikke det vi er nødt til å ofre eller slutte med.

Handle som samfunnsborger

Dette punktet burde treffe folkehøgskolen midt i kjernen av vår virksomhet. Vi er forankret i en demokratisk dannelses-tradisjon, og da er det vanskelig å forsones seg med nyliberalismens opphengt-het i individet. Det er ikke måte på hva

vi skal ordne opp i som enkeltpersoner i følge tidens rådende ideologi.

Miljøkrisen og klimaendringene er problemer som må løses på systemnivå; de må løses gjennom politikk. Vi kan ikke fortsette å fortelle folk at det finnes individuelle løsninger på systemproblemer. Dette kan vi ikke løse som individer, men vi kan finne løsninger som samfunnsborgere.

God som håndbok, men med svakheter

Boken gir en rekke konkrete eksempler på hvordan vi kan snakke om klima og følge disse tre prinsippene. Spesielt bokas andre del fungerer i mine øyne godt som en håndbok i klimakommunikasjon.

I bokas første del legger han grunnlaget for del to gjennom å se på psykologiske fenomenene som skaper de nevnte barrierene for klimakommunikasjon. Bokas siste del er en filosofisk utlegning av forholdet mellom menneske og natur.

Boka skjemmes dessverre av mange gjentakelser, faktisk såpass mye at det til tider gjør argumentasjonen litt rotete. Enkelte av eksemplene er heller ikke av de beste. Dette kunne forlaget godt ha ordnet opp i før boka kom på markedet. Jeg ser fram mot en revidert utgave, men det viktigste er at boka ga meg mange ideer og tanker rundt hvordan vi kan snakke om klima.

TORE HALTLI

FOLKEHØGSKOLEUKA: IMPULSER FØR NYTT SKOLEÅR

Skiringssal folkehøgskole og Folkehøgskoleforbundet var vertskap for årets Folkehøgskoleuke. Hundre deltakere deltok på fem ulike kurs som totalt gikk over fire dager.

TEKST OG FOTO: ØYVIND KRABBERØD

Svært fornøyde deltakere på kurs for nye lærere.

Ida Falckenberg fra Hadeland folkehøgskole ledet kurset om psykisk helse og livsmestring.

Mye gruppeaktiviteter for de nye lærerne.

Rektor og vert på Skiringssal, Knut Søyland. Han var tilstede med godt humør, kulturinnslag og ledet an i workshopen for skolelederne.

Idéverksted for skoleledere.

Nye fra praktisk personale.

Kurs for nye lærere med tretten deltakere gikk over alle dagene, mens de andre gikk over to dager. Et tema var hvordan jobbe med dannelse i sitt fagområde. Her jobbet de i faggrupper, og dette skal det jobbes videre med på skolen og på en oppfølgingssamling i januar. Det var Benedicte Hambro og Sindre Vinje som ledet an dette kurset.

Kurset for E-sport/spillutvikling var et samarbeid mellom NKF og FHF, kristelig og frilynt folkehøgskole og

hadde 20 deltakere fra tolv skoler.

Samling med tema psykisk helse og livsmestring talte nesten 30 deltakere, det er tydelig at dette er et svært aktuelt område å hente inn ny lærdom og impulser til. Ida Falckenberg som er prosjektleder for pilotprosjektet *Mellom solskinn og ruskevær*, ledet denne delen av Folkehøgskoleuka.

Nye fra praktisk personale hadde sitt kurs som ble ledet av Kristin Smith fra Ringerike folkehøgskole.

Idéverkstedet for skoleledere var en workshop med erfaringsdeling og rundebordsamtaler. Tema var blant annet arbeidstidsavtalen, kompetanseutvikling og sosialpedagogisk arbeid.

Med felles start og avslutning på dagen, og måltider med det beste innhold var det tid for gode samtaler og nettverksbygging. Vi hørte bare positive tilbakemeldinger fra kursdeltakerne. Folkehøgskoleuka er kommet for å bli!

NYTT FERIEHUS

Ikke før du har lagt ut bildene av det nye feriehuset ditt, så står de første sommergjestene der. Noen av dem du har du invitert. Noen har meldt seg på gratishaugen i reineste intervju-stil: «Ser fint ut! Er det ved sjøen? Har dere båt? Stor?»

Andre igjen har bare stukket innom på vei til det egentlige feriemålet, men bestemmer seg for å bli. Ei uke. Og ei til. Og vips, så er ferien din over og du har ikke rukket å prøve den nye hengekøya, lese den nyinnkjøpte boka eller ta de planlagte morgenbadene.

Det eneste du kjenner akkurat da er at du trenger en skikkelig ferie. Kanskje du skulle dra og besøke noen venner med hytte?

MAGASINET DAGBLADET

FINNMARK – DET MEST INTERNASJONALE

– Jeg sitter ikke midt i navleloen i Oslo og tar alt som en selvfølge. Det tror jeg gir et automatisk utenfrablikk på ting, sier hun.

Hennes inntrykk er at Nord-Norge sett fra Oslo er et sted med «mye vær og eksotisk natur».

– Både dagens regjering og den forrige definerte Nordområdene som landets viktigste satsingsområde. Det er her Norge er på sitt mest internasjonale, både næringspolitisk og kulturelt, men rikspresen er ikke spesielt opptatt av hva som skjer her, sier Anki Gerhardsen.

Det betyr at nordmenn får lite informasjon om landsdelens nasjonale og internasjonale betydning, mener hun.

– Finnmark ligger klistret inn til Russland. Likevel lages det lite journalistikk herfra. Det er merkelig at så viktige anliggender får så lite oppmerksomhet.

ANKI GERHARDSEN I AFTENPOSTEN

TEKNOLOGIGRÜNDER

Teknologien hun skaper, er noe av grunnen til at innvandringsdebatten plager Dolva.

Det er så stor forskjell hvordan folk ser verden, og det ligger så mye verdi i kulturforskjeller. Jeg skulle for eksempel gjerne ansatt innvandrere i alle avdelinger jeg har. Men i stedet for å sette folk i gang, setter vi dem på mottak og ber dem om å vente. Jeg jobber med ensomhet – og det er helt forferdelig at vi utsetter folk som kommer fra traumer, for akkurat det, mener gründeren.

Hun sammenligner asylmottak med fengsler, og begrunner det med at isolasjon brukes som straff når noen har begått en kriminell handling. Dolva mener vi gjør akkurat det samme mot dem som flykter til Norge.

– Det ødelegger folk, og allikevel sutrer vi over at de ikke bidrar til samfunnet. Det er helt hinsides.

KAREN DOLVA I AFTENPOSTEN

HVA ER DET MED RØROS?

Røros er blitt landets ubestridte hovedstad for lokal, økologisk mat. Byen er nominert til Nordens matdestinasjon 2017, vant prisen for bærekraftig reiseliv i 2011 og 2012, og ble kåret til landets kulturkommune fire år på rad. Hvordan har rørosingene fått det til?

Ti organisasjonsforskere fra Handelshøyskolen BI tok toget til Røros for å undersøke. I løpet av tre dager erfarte og smakte de på Røros. De snakket med ledere, bønder og kulturarbeidere, og ble guidet rundt i Røros sentrum. Der drakk de lokale ølsorter som Ann Magritt og Spell-Ola, tyttebær- og blåbærbrus, smakte på surpølse, Rørosis og det som har ord på seg for å være landets desidert beste smør og rømme.

Røros er et vellykket eksempel på kulturbasert næringsutvikling, basert på historien om gruvene, den karakteristiske trehusbebyggelsen, lokal matkultur og musikk og spel.

DN

LESEVANSKER

– Jeg tror nok jeg blir dummere av å ha smarttelefon, fastslår Mimir Kristjánsson nokså nedslått.

Nyhets sjefen i Klassekampen leser betydelig mindre enn før. Han bemerker at han riktignok kommer over en del artikler han aldri ville funnet uten smarttelefonen, men mener samtidig at han tenker kortere tanker og får mer impulsive ideer. Han «mister evnen til å sette dagsorden i eget liv».

– Hele konsentrasjonsspennet er skadet. Selv om du sitter med telefonen og leser *long-reads*, så dukker de varslene opp og *føkker opp*.

– Jeg ville strøket på den marshmallow-testen de gir til barn, for jeg har ingen begrensninger. Jeg er ekstremt dårlig til å spare penger, dropper aldri den siste ølen, klarer ikke å begrense meg når jeg har noe godt. Så smarttelefonen er jo døden på boks, jeg løper av gårde som en hund til alt som popper opp.

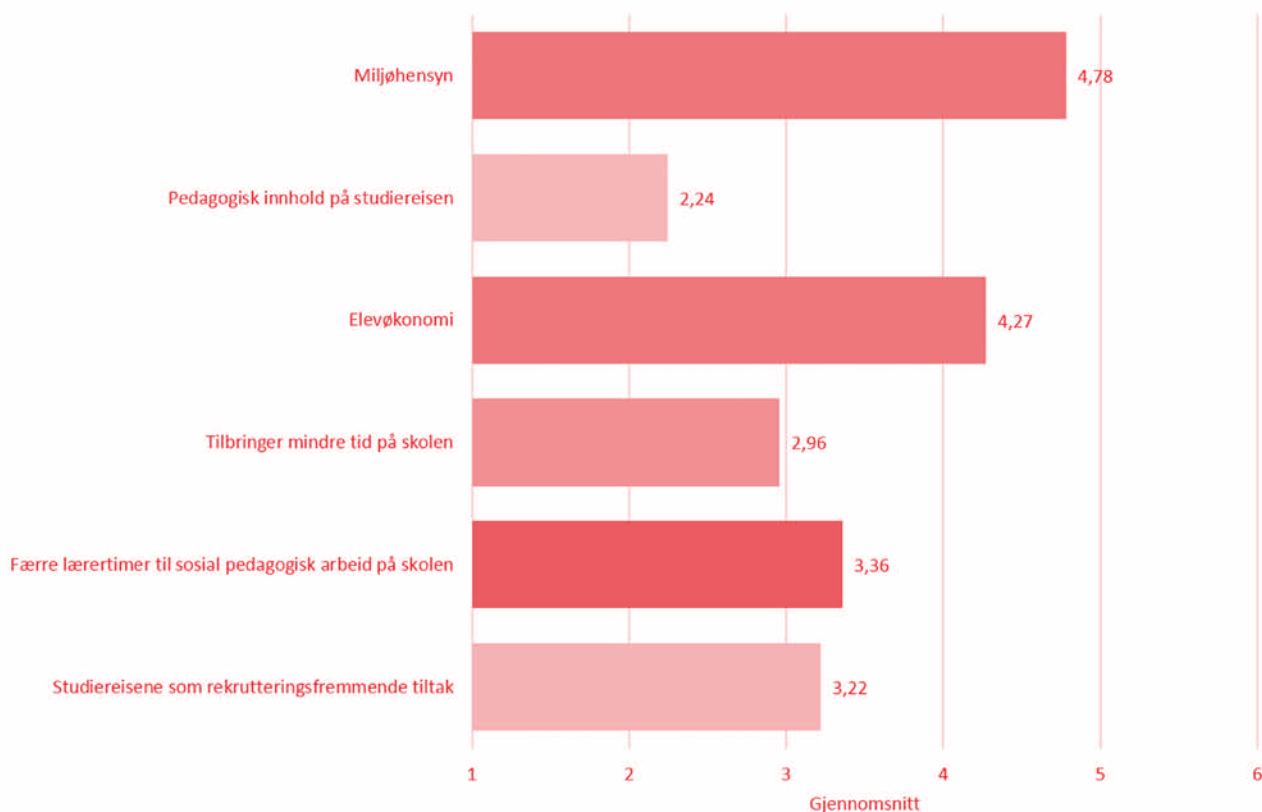
DN

FØLG OSS PÅ
WWW.FRILYNT-
FOLKEHOGSKOLE.NO

SPØRREUNDERSØKELSE:

STUDIEREISER I FOLKEHØGSKOLEN

Folkehøgskoleorganisasjonene gjennomførte i mai/juni en spørreundersøkelse i folkehøgskolen om studiereiser til utlandet. Tilbakemeldinger fra undersøkelsen og fra landsmøtene viser at studiereisen engasjerer. Den gode studiereisen er for mange folkehøgskoler viktig for å bidra til målet om allmenndannelse og folkeopplysning. Det samlede omfanget av studiereisene medfører imidlertid en rekke dilemmaer som vi har forsøkt å kartlegge via spørreundersøkelsen. Med svar fra 3/4 av alle folkehøgskolene har vi et grunnlag for å vurdere veien videre for arbeidet med studiereisene i folkehøgskolen.

INNHODET ER VIKTIGSTE GRUNN FOR Å ARRANGERE STUDIETURER

Til spørsmålet om hva som er skolenes to hovedgrunner for å arrangere studieturer krysses flest av for «allmenndanning og folkeopplysning» (40). «Fagspesifikk læring» og «rekruttering» har totalt fått like mange kryss hver (27). Det er interessant at rekruttering er en viktig årsak til at skolene arrangerer studiereiser til utlandet.

KLIMA OG PRIS MEST PROBLEMATISK

På spørsmålet om hva som er de mest problematiske sidene ved studiereisene til utlandet kom det fram at skolene mener «miljøhensyn» og «elevøkonomi» er mest problematisk, tett fulgt av «færre lærertimer til sosial-pedagogisk arbeid på skolen» og «studiereisene som rekrutteringsfremmede tiltak». Skolene som svarte opplever det at man «tilbringer mindre tid på skolen» og «det pedagogiske innholdet» på studiereisen som mindre problematisk sammenlignet med de andre sidene ved studiereisen. I tillegg til de foreslåtte alternativene var det flere som trakk fram at sikkerhet på reise er en utfordring.

ØNSKER OM FELLES DRØFTING

Et stort flertall skoler (70 %) ønsker at studiereisene skal drøftes i fellesskap. Imidlertid er det en del variasjon i hvordan folkehøgskolene mener det bør gjøres og hva vi kan få til i fellesskap.

Noen ønsker et møte i løpet av høsten 2017, mens flertallet mener at rektormøtet i januar 2018 er et passende tidspunkt. I tillegg kom det inn andre forslag om arena for et møte: landsmøtene, IKF og IF sine årsmøter, distriktsamlinger, lederforum høsten 2017, en egen samling med fokus på studiereisene hvor også andre ansatte enn kun rektor kan ha mulighet til å delta. Videre påpekte flere skoler viktigheten av forankring hos ansatte, og eventuelt involvering av elever.

ØNSKER OM KOORDINERTE TILTAK

På spørsmålet om hvilke aspekter ved studiereisen vi bør og kan forsøke å gjøre noe med i fellesskap, svarte ca. halvparten av skolene at vi må se på miljø- og klimaaspektet. Mange vil gjerne se mer på lengden (antall uker) til studiereisene. Andre viktige sider som skolene meldte inn var antall studieturer til utlandet i løpet av et år, elevøkonomi og makspris for skoleåret, dempe studietur som rekrutteringsfremmede tiltak, pedagogisk innhold (Reisens pedagogikk og Globalvettreglene), samt sikkerhet på studiereisene.

Det er tydelig at flere skoler er opptatt av klimaavtrykket til studiereisene, men det er også andre sider ved studiereisene som opptar skolene og som man ønsker å diskutere i fellesskap. Nettopp samtalene er viktig mener mange, og herunder det å skape forståelse og motivasjon i folkehøgskolelandskapet for nødvendigheten av å reise mindre.

MANGE FORSLAG

På spørsmålet om man har forslag til hva vi i fellesskap kan forsøke å oppnå enighet om, og hva en eventuell avtale mellom skolene kan inneholde, kom det inn flere konkrete forslag:

- Maks antall flyreiser pr. elev
- Maks lengde på studieturene
- Maks pris pr. linje (alle kostnader inkl.)
- CO₂-merking av studieturene f.eks. på nettsidene
- Faglig utbytte av studieturen – retningslinjer/kriterier for hva en studiereise bør inneholde

Flere ga uttrykk for at det haster å komme fram til felles løsninger, mens andre har troen på videre dialog rundt temaet, uten at vi nødvendigvis får et regelverk – til det er vi altfor ulike. Friheten er viktig, men debatten skjerper oss og bidrar til å øke kvaliteten på turene.

FOLKEHØGSKOLENE ER AUTONOME

Folkehøgskolene er autonome og dette er viktig. Organisasjonene tror at spørreundersøkelsen, samt samtaler/debatter på landsmøtene i mai/juni har vært viktige for at flere synspunkter har kommet frem. Som flere av skolene har uttalt, bidrar nettopp disse samtalene og diskusjonene til videreutvikling av hver enkelt skole, da man tar med seg nye perspektiver og konkrete forslag tilbake til egen skole.

Andre skoler er utålmodige og ønsker at vi raskt skal få til forpliktende avtaler skolene imellom, slik at vi som skoleslag viser at vi tar klimautfordringene på alvor. Samtidig er studiereiser en viktig del av skoleåret for mange linjer.

Det er viktig at vi er bevisst hvilken retning vår egen skole, og vi som samlet skoleslag går, og hva som bør være viktige prioriteringer, i håp om at vi sammen kan bidra til en bærekraftig videreutvikling av folkehøgskolen. For å oppnå dette må samtalen fortsette – spørreundersøkelsen gir et godt grunnlag for det – på den enkelte skole, på arenaer der flere skoler møtes og på rektormøtet i 2018.

BRITA PHUTHI

«Skolene mener miljøhensyn og elevøkonomi er mest problematisk»

ØYEBLIKKET

Fotograf: Silje Torgerbagen, Fotoreise Sogndal Folkehøgskule

Kamera: Nikon D3100 (Linse: Nikon, 50mm, f/1,8)

Innstillinger på portrett: Blender: f/1,8. ISO 200. Lukkertid 1/80

Innstillinger på frys-bildet: Blender: f/4,0. ISO 400. Lukkertid 1/160

Bildet er satt sammen av to forskjellige prosjekt som vi jobbet med på linjefaget, «Prosjekt Kalender 2017» og «FRYS».

Resultatet er en del av «Prosjekt Dobbeleksponering».

51 FOLKEHØGSKOLER BRUKER ISIC

ISIC, VERDENS ENESTE INTERNASJONALT ANERKJENTE STUDENTBEVIS

ISIC gir alle studenter et enklere, billigere og bedre studentliv i Norge, på reise og ved studier i utlandet. Vi er en non-profit organisasjon som ble etablert i 1953 av studentorganisasjoner i Europa. De gikk sammen for å skape et studentbevis som skulle gi studenter internasjonal anerkjennelse og dermed oppnå fordeler over hele verden. Siden har ISIC mottatt anerkjennelse fra en rekke organisasjoner, deriblant UNESCO og ESN, og er det eneste studentbeviset som anerkjennes i over 130 land.

Hva betyr ISIC for studentene?

ISIC gir studenter mulighet til å utforske nye land, kulturer og språk, i takt med et samfunn der reise og studier i utlandet har blitt en naturlig del av unge og studenters livsstil. Dette støtter i sin helhet oppunder vår visjon om å øke kulturforståelse gjennom reise, utveksling av muligheter og erfaringer blant studenter. Vi arbeider stadig med å skape nyttig og godt innhold for studentene på isic.no. Med ISIC får studentene også tilgang til rabatter og fordeler verden over. ISIC eksisterer for mer enn fem millioner studenter over hele verden og ISIC-kortet tilbyr over 40.000 forskjellige rabatter, fordeler og tjenester både lokalt og på verdensbasis. De er alle håndplukket for å gi de beste prisene innen reise, underholdning, teknologi, helse og mer.

Hvem samarbeider vi med?

I dag har størstedelen av de akademiske institusjonene et strategisk mål om å bli en internasjonalt orientert institusjon, være i stand til å tiltrekke studerende fra utlandet og dessuten tilby et studiemiljø som er attraktivt for hver og en elev. Vi mener at ISIC er et viktig steg på veien dit. I mer enn 15 år har ISIC Association spesialisert seg på co-brand med universiteter og skoler verden over. I dag benytter 51 folkehøgskoler og en rekke andre akademiske institusjoner ISIC som sine studentkort i Norge, med eget design og logo.

ISIC gir økt verdi til studentene gjennom å være mer enn et studentkort – det er et livsstilskort. Nå også digitalt i ISIC appen!

Fakta om ISIC:

- ISIC er verdens eneste internasjonalt anerkjente studentkort.
- Med ISIC app har studentene alltid tilgang på sitt digitale studentbevis og flere tusen studentrabatter over hele verden.
- Med ISIC slipper studentene å være redde for at deres studentbevis ikke blir godkjent på studietur eller reise i utlandet.
- På isic.no kommer det stadig nytt innhold, som blant annet tips for videre studier eller jobbsøk etter året på folkehøgskole.
- ISIC er også gyldig sommeren etter at studieåret er over.

Les mer på isic.no

Malin Pettersen i ISIC sier:

«Vi har fått gode tilbakemeldinger på at integreringen i WIS Web har lettet på det administrative arbeidet for skolene og nye skoler ser frem til å bli en del av dette samarbeidet. Vårt mål er selvsagt at vi skal få enda flere med neste år igjen.»

Siste nytt fra oss er videre at kortet nå finnes som app til mobiltelefon. Dette gir elevene umiddelbar tilgang til sine studentkort elektronisk og fungerer utmerket om noen skulle miste sitt studentkort i løpet av skoleåret. I tillegg gir det elevene en total oversikt over alle våre studentrabatter rundt om i landet og i resten av verden.»

Stipendiatene f.v. Bjørn Abrahamsen og Apollo Karmatskly i full sving med å forberede nytt skoleår på folkehøgskolen i Mandal.

SKAP-MANDAL

Vi stakk innom campus på SKAP kreativ folkehøgskole på gjennomreise i sommer. Det tidligere Solborg hotell i Mandal, som nå huser den siste blomsten i den norske folkehøgskolebuketten, driver sommerhotell i sørlandsbyen.

Men det var mer enn hotell drift her. Vi møtte to spreke gutter, Bjørnar Abrahamsen og Apollo Karmatskly som satser ett år til på folkehøgskolen – som

stipendiater. Skolens første år ga mer smak og nå har de sammen med to til sommerjobb med å pusse opp, bygge nytt og tilrettelegge for en masse skapende arbeid og prosjekter kommende skoleår.

SKAP-folkehøgskolen har hatt veldig god søkning til det andre skoleåret og vil starte opp med over 80 forventningsfulle elever.

ØK

VIL HA FOLKEHØYSKOLE FOR OVERVEKTIGE UNGE

Godkjennelsen er allerede på plass. Nå håper de bare på tilskudd fra staten gjennom velvilje og innsats fra Agders stortingspolitikere.

– Vi har jobbet med overvektige barn og unge i en årrekke og har bred erfaring med dette. I den forbindelse har vi utviklet et folkehøyskolekonsept som har som mål å fange opp dem som i dag står utenfor. Det er populært å si utenforskap i disse dager. Det er det dette dreier seg om, sier daglig leder ved Evjeklinikken, Alf Tore Moen til Agderposten.

Vil ha folkehøyskole for overvektige unge

Evjeklinikken ønsker å starte opp et folkehøyskoletilbud for overvektige ungdommer fra neste år.

07.08.2017 kl. 22:48

Stein Larsen
Tlf: 901 93 048

Godkjennelsen er allerede på plass. Nå håper de bare på tilskudd fra staten gjennom velvilje og innsats fra agders stortingspolitikere.

– Vi har jobbet med overvektige barn og unge i

VIL HA FOLKEHØYSKOLE: Evjeklinikken vil starte opp folkehøyskole for ungdommer med vekt og atferdsproblemer fra neste år, om de får tilskudd fra staten. (Foto: Evjeklinikken)

... Men så langt mangler altså klinikken midlene som trengs for å komme i gang.

– Hvor mye penger er det snakk om?

– Oppstartstilskuddet for folkehøyskoler er rundt en million. Deretter gis det tilskudd per elev. Men vi trenger politikere som sier ja til dette. Vi håper derfor lokale politikere vil bidra til å få skolen i gang, sier han.

– For alle ser jo behovet, legger Moen til.

AGDERPOSTEN

KILROY

AKTIVE GRUPPEREISER

Vi i KILROY er eksperter på å arrangere gruppereiser. Vi vet akkurat hva som skal til for at linja, klassen eller hele skolen skal få en utrolig reise, der samhold bygges og minner skapes. Nå har vi satt sammen en rekke spennende reiser for aktive grupper. En god miks av herlige destinasjoner og spennende aktiviteter.

Vår lange erfaring med å arrangere gruppereiser og alt det innebærer, gir oss en uvurderlig kompetanse. Med erfarne reisespesialister, god service og fleksible løsninger, tar vi oss enkelt og greit av hele prosessen.

Kontakt oss for gratis og uforpliktende tilbud:
026 33 / gka@kilroy.no / groups.kilroy.no

Møt oss på
Skolemessen 2017
1.-3. november
Lillestrøm

FOLKEHØYSKOLEN OG STEINERPEDAGOGIKKEN – TO SIDER AV SAMME SAK

Jeg er nok ikke alene om å føle meg fremmed overfor Ohrems fremstilling av Rudolf Steiner, antroposofien og steinerpedagogikken i Folkehøgskolen nr 3/17. Man kunne også si at her males fanden på veggen. Teksten inngår i en artikkelserie om *Inspirasjonskilder i folkehøgskolens pedagogikk utover Grundtvig*, men denne artikkelen er svært lite inspirerende. Det er synd – for det finnes så utrolig mye *positivt* å hente i steinerpedagogikken, både når det gjelder menneskesynet, samfunnssynet og ikke minst kunnskapssynet. Og det finnes definitivt en hel del likheter mellom den frilynte folkehøgskolens pedagogikk og steinerpedagogikken. At sistnevnte bygger på Rudolf Steiners frihets-filosofi *antroposofien* betyr jo ikke at det undervises i denne – like lite som man underviser i Grundtvigs tekster og idéer i folkehøgskolene. Det er deres ånd vi *inspireres* av.

Hva er så steinerpedagogikk? Påstanden om at steinerpedagogikken er metafysisk kan kanskje forsvares dersom man benytter den filosofiske begrepsforklaringen, der metafysikk handler om de store livsspørsmålene. Men jeg opplever nok at Ohrem bruker termen mer hverdagslig her, i betydelsen uvitenskapelig eller useriøs. Både steinerpedagogikken og antroposofien utgår fra Goethe's naturvitenskapelige studier. Det kunne ellers vært et poeng å nevne.

I det hele tatt blir Ohrems forklaringer av hva steinerpedagogikk er både feilaktige og ubegripelige, fordi steiner-skolen – i likhet med folkehøgskolen – må *erfares* for å kunne forstås. Det er ikke mulig å beskrive steinerpedagogik-

ken bare utfra litteratur. Å si at steinerpedagogikken hviler på en omfattende helhetstenkning gir ingen mening uten kjennskap til denne helhetstenkningen. Man bør kanskje vite noe om antroposofi for å kunne si noe om steinerpedagogikk. Og man bør dessuten kunne erkjenne at det kan være mulig at ikke alt er ren materialisme, og at åndelighet muligens finnes, slik at mennesket også kan være et guddommelig eksperiment slik Grundtvig uttrykte det. Det vil ellers bli problematisk å forstå steinerpedagogikken. Og kanskje er det nettopp derfor avsnittene om individ og kollektiv, om rytme og om individualitet og metode forblir ubegripelige. Inntrykket blir overfladisk, usammenhengende og uten egentlig mening. Man spør seg: hva er det Ohrem vil med dette?

Særlig det avsluttende kapitlet bidrar til at man sitter igjen med helhetsinntrykket av at dette er et niddbilde av både antroposofien og steinerpedagogikken. Artikkelforfatterens valg av kilder og fokus gir dessverre også inntrykk av at fremstillingen er villet og ikke bare et resultat av manglende innsikt, slik artikkelen så langt bærer preg av. Det er vanskelig å imøtegå dette angrepet, da det i seg blir kompromitterende å behøve å forklare at man som tilhenger av antroposofien og steinerpedagogikken selvfølgelig *ikke* er verken metafysiker i betydelsen kvasi-intellektuell eller preget av usunn nasjonalisme eller fascistiske affiniteter. Slik det beklageligvis her skulle kunne oppfattes.

Det ville vært langt mer interessant, og også troverdig å avslutte artikkelen med en beskrivelse av utbredelsen og

betydelsen av antroposofisk medisin og biodynamisk jordbruk nasjonalt som globalt i dag, i tillegg til f.eks å erkjenne at steinerskolene er og har vært en pedagogisk motkraft i nærmere 100 år. Som en sammenligning skal det i dag finnes omkring 400 folkehøgskoler i verden, og minst fire ganger så mange steinerskoler, pluss steinerbarnehagene der man også arbeider etter steinerpedagogiske prinsipper.

Helt til slutt bør det nevnes at de to navngitte kildene Ohrem benytter begge er velkjente kritikere av Steiner, antroposofien og steinerpedagogikken. Dette gjør artikkelen nærmest fundamentalt ensidig, og yter således ikke det ellers så interessante temaet rettferdighet. Rart Ohrem ikke tenkte på det.

TURID ULVEN, MASTERSTUDENT I STEINERPEDAGOGIKK VED RSUC, TIDLIGERE LÆRER VED PASVIK FOLKEHØGSKOLE OG VÄSTERHANINGE FOLKHÖGSKOLA

SVAR TIL ULVEN

«Ulvens tekst har en gjennomgående negativ undertone, og anklager meg for ikke å akseptere Steiner og antroposofiens dypere, åndelige grunnlag»

Turid Ulvens reaksjon/kritikk på min artikkel om FOLKEHØYSKOLEN OG STEINERPEDAGOGIKKEN i forrige nummer av Folkehøyskolen er verdt et gjensvar. Ikke fordi jeg synes den treffer, men desto mer fordi den ikke gjør det.

Hun føler seg fremmed overfor min framstilling av steinerpedagogikken, hvilket hun står fritt til å føle, men baserer seg på en temmelig overfladisk og mistenksom lesning av min tekst. Dessuten gir hun noen karakteriseringer som ikke stemmer. Jeg skal gi noen eksempler på hvorfor jeg hevder dette:

1. Min bruk av ordet *metafysisk*, som betegnelse på antroposofien, settes, i følge Ulven, lik med *kvasi-intellektuell*, og virker dermed nedvurderende på Steiner tenking.

Hadde dette vært meningen, ville jeg vært enig i kritikken, men ser vi på sammenhengen, blir det tydelig at jeg ikke mener dette. Jeg bruker *metafysisk* flere steder, først i setningen ... *det metafysiske grunnlaget for denne pedagogikken* (dvs. Steiners), deretter bl.a. om Steiners tenking som *metafysisk individualisme*, til slutt i setningen ... *de metafysiske forestillingene rundt skjebne* (som jeg antar står fjernt fra folkehøyskolene i dag). Å betegne Steiners tenking som metafysisk individualisme er ikke særlig kontroversielt, og dessuten ingen nedvurdering i seg selv.

Ingen av stedene er beskrivelsen ment som en degradering, snarere som en konstatering av hvilket grunnlag tenkingen springer ut fra.

2. Ulvens tekst har en gjennomgående negativ undertone, og anklager meg for ikke å akseptere Steiner og antroposofiens dypere, åndelige grunnlag, dette p.g.a. kunnskapsløshet som skriver seg fra at jeg bare velger å bruke litteratur om emnet som utgangspunkt. Dette rimer heller ikke, jeg har hatt flere samtaler med tidligere Steinerskoleelever og besøkt Camp Hill på Vidaråsen en rekke ganger (som jeg også har skrevet artikkel og utgitt en bok om). Ulvens påstand er at steinerskolens pedagogikk må erfares for å forstås, men det er jo folkehøyskolen som er mitt uttrykte erfaringsgrunnlag. At Ulven også ønsker seg at jeg heller burde skrevet en annen artikkel om ... *beskrivelse av utbredelsen og betydningen av antroposofisk medisin og biodynamisk jordbruk nasjonalt som globalt*, får så være, forøvrig har jeg gode erfaringer med begge.

3. Etter hennes mening blir ... *også avsnittene om individ og kollektiv, om rytme og om individualitet og metode (forblir) ubegripelige*... i min tekst. Men her er jo også hovedkonteksten folkehøyskolen (med referanse

til min boktekst, i *Med livet som pensum*, fra 2011), der temaene er betydelig utdypet. For oss i folkehøyskolen er de helt begripelige.

Det siste punkt i kritikken, og som medfører at Ulven fastslår at jeg tegner et niddbilde av antroposofien og steinerpedagogikken, omhandler forholdet til fascismen. Her konstaterer jeg, med basis i kilder, at deler av steinerpedagogikken, også i likhet med f.eks. både Nietzsche og Heideggers tenkning, har hatt tilslutning hos nazister. Jeg er selv filosof, har bl.a. arbeidet med metafysikk, for eksempel hos Heidegger og Nietzsche, som for øvrig begge er kritikere av metafysikk, men samtidig står med begge bena plantet i en metafysisk tradisjon. Men, og det er viktig; jeg mener også at appellen hos visse fascistiske slett ikke automatisk innebærer at steinerpedagogikken hadde fascistoide trekk. Jeg åpner heller for at slike koblinger, enten de gjelder filosofien, antroposofien eller folkehøyskolen tidlig på 1900-tallet kan skrive seg fra epokens (og tenkingens) nasjonale og vitalistiske tidsånd.

En videre drøfting av folkehøyskolens forhold til fascismen kommer forøvrig i en senere artikkel.

SIGURD OHREM

FAENBÆREREN

... Som miljøvernminister kjempet han etableringen av Statens Naturoppsyn. Da han fylte 80 i 2015, kåret Bellona ham til landets beste miljøvernminister gjennom tidene. Samme år ble han æresmedlem i Arbeiderpartiet. Jo da, Torbjørn Berntsen har fått mang en klapp på sine brede skuldre.

I dag er han redd vi har fått det for godt her i landet. Så godt at vi ikke reagerer på urettferdighet og skjevfordeling.

– Velferdssamfunnet vårt har ikke kommet rekende på ei fjøl, det er resultat av målretta arbeid over tid. Vi har fått til mye her i landet, men det skal ikke være noen hvilepute. En hel verden trenger vår hjelp, da må vi ikke sitte så godt på velferdsbaken vår at vi ikke gidder å bry oss med det som skjer tenfor Norge.

**THORBJØRN BERNTSEN I
MAGASINET DAGBLADET**

BØNN FOR NORGE

Det er selvsagt både riktig og viktig å snakke om kultur og verdier, selv om folk er forskjellige og debattene nødvendigvis blir litt generaliserende. Listhaug, Borten Moe og Helleland snakket imidlertid alle om et «vi» som ekskluderer folk flest. Og da snakker jeg ikke bare om muslimer, men om alle som av ulike grunner ikke er hel-frelst på hverken kristendom eller det «de» definerer som norsk.

Jeg folder mine hender små i en bønn om en verdig valgkamp som ikke setter grupper i befolkningen opp mot hverandre. Det hindrer integrering, og integrering er bra uansett hva folk måtte mene om innvandring. Jeg ber om at verdidebattene i valgkampen skal handle om for eksempel det todelte helsevesenet eller at nasjonal-sosialister igjen marsjerer i våre gater.

Det kan jo hende det funker. Det er makt i de foldede hender, sies det.

JOACIM LUND I AFTENPOSTEN

PRESTESKAPEN AV I DAG

Men kva skal vi med ein kristendom som kan stemplast godkjend av på dei naturfaglege institutta, og ei kyrkje som ikke lèt seg skilja frå Palestina-komiteen og Miljøpartiet Dei Grøne?

Ingen politisk interessert person vil gå i kyrkja for å høyre at presten har omsut for syriske flyktningar, stør ein liberal invandringspolitikk og er mot oljeutvinning i Lofoten, vil boikotte Israel eller meiner at menneske med homofil legning ikkje skal diskriminerast.

Einaste grunnen til at mange enno går der, er trongen til ei høgtideleg ramme om overgangsrutene i livet: fødsel og dåp, vaksenaldar og kom-firmasjon, bryllup og gravferd. Dei gamle kyrkjebygga, dei mytologiske udsmykkingane, bibelhistoria med dei ævelege forteljingar om livets og historias oppkomst, forlaup og meining – alt dette er noko mennesket treng. På same vis treng vi markeringa av årets og tidas gang gjennom høgtidene.

Det moderne tidsrette presteskapet som snik seg inn i denne tid-lause, tradisjonelle ramma og gir seg av med snakk som kunne gli umerke-leg inn i annankvar kommentar i dagspressa, snyltar på kyrkjebygga, dei tradisjonelle rituala og trongen vår til nett å sleppe vekk frå tida, nyhenda og politikken.

KAI SKAGEN I DAG OG TID

TAXFREEORDNINGEN

Politikerne har flere ganger bedt om utredninger. I 2007 fikk daværende finansminister Kristin Halvorsen (SV) konklusjonen fra et utvalg hun selv hadde satt ned. Utvalget foreslo å legge ned taxfreeordningen.

– Jeg vil ikke gå inn i historien som en festbrems, sa Halvorsen og la hele rapporten i en skuff.

Høsten 2016 kom en ny utredning bestilt av Stortinget. Konklusjonen var at det økende taxfreesalget av alkohol går på folkehelsen løs. Helseminister Bent Høie la rapporten i skuffen.

Tenk deg dersom vi skulle ha finansiert andre viktige samfunnsoppgaver ved å selge rabbertert sprit til en utvalgt gruppe nordmenn. Meningsløst. Men når vi først har ordningen så er den nærmest politisk umulig å avskaffe. Det fungerer på en måte som gjør mange fornøyd: Flypassasjerene får billigere reiser og alkohol. Distriktene får subsidiert flyplasser med milliarder. Det er behagelig for politikerne som slipper å bevilge penger fra statsbudsjettet.

Nå er det igjen valgår. Da er det enda mer som skal til for at politikerne tør å skrote en ordning som det store flertallet av nordmenn liker.

FRANK LYNUM I AFTENPOSTEN

NYE ENDRINGER I ARBEIDS- MILJØLOVEN – VARSLING OG NATTARBEID

AV ADVOKAT BJØRN BRÅTHEN

Regler om varslings i arbeidsmiljøloven

Pr. 1. januar 2007 fikk vi regler om varslings i arbeidsmiljøloven. Bestemmelsene besto i tre regelsett, § 2-4 om arbeidstakers rett til å varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten, § 2-5 som setter forbud mot gjengjeldelse ved varslings og § 3-6 som fastsatte at virksomhetene som hovedregel skal utarbeide interne rutiner for varslings. Hovedformålet var å beskytte arbeidstakere som sa fra om kritikkverdige forhold i virksomheten.

Målet er å styrke varslervernet ytterligere

Regjeringen har nå fremmet forslag for Stortinget om å samle bestemmelsene om varslings i et eget kapittel i arbeidsmiljøloven. For å styrke varslervernet foreslås nå også at innleide arbeidstakere skal omfattes av vernet mot gjengjeldelse. Videre legges det også frem et forslag om å klargjøre når arbeidsgiver har plikt til å utarbeide rutiner for varslings og hvilke minimumskrav som skal gjelde. Videre fremlegges også forslag som skal beskytte varslersens identitet ved varslings til offentlige myndigheter. Jeg vil nedenfor gå noe nærmere inn på de enkelte forslag. Det lages nå et eget kapittel vedr. varslings. De gamle paragrafene 2-4 og 2-5 vedr. retten til å varsle og vern mot gjengjeldelse oppheves, men de samme hovedreglene videreføres i lovens § 2 A-1 og § 2 A-2. I tillegg tas som nevnt ovenfor inn at innleid arbeidskraft skal omfattes av de to bestemmelsene.

Plikt til å utarbeide rutiner – fra 10 eller 5 ansatte?

Større forandringer er det imidlertid i reglene om plikt til å utarbeide rutiner for varslings. Regjeringen foreslår i ny § 2 A-3 at alle virksomheter med mer enn ti ansatte skal ha plikt til å utarbeide rutiner for intern varslings. I stortingskomiteen har det imidlertid vært tatt til orde for at virksomheter med kun fem arbeidstakere skal utarbeide varslingsrutiner.

Vage regler pr. i dag

Pr. i dag er reglene i § 3-6 mer vage. Det er bare i de tilfellene «forholdene i virksomheten tilsier det» at slike retningslinjer iht. loven skal utformes. I dag faller plikten til å utarbeide rutiner under Arbeidstilsynets tilsyns- og påleggskompetanse.

Skjerping av reglene

Her vil det uansett hvilket antall arbeidstakere Stortinget faller ned på, skje en klar skjerping av reglene. Lovforslagets § 2 A-3 inneholder også konkrete regler om hva som rutinene skal omfatte, for eksempel skal rutinene inneholde regler som oppfordrer til å varsle, beskrive fremgangsmåten for varslings og fremgangsmåte for mottak, behandling og oppfølging av varslings. Reglene om taushetsplikt ved varslings til offentlig myndighet er inntatt i § 2 A-4. Her fastslås at alle som utfører arbeid eller tjeneste for mottakerorganet plikter å hindre at andre får kjennskap til varslersens navn eller andre opplysninger som kan

identifisere varsleren. Denne taushetsplikten gjelder også overfor sakens parter og deres representanter. Det fastslås også at forvaltningslovens taushetspliktsregler gjelder i disse tilfellene.

Nye regler om nattarbeid

Regjeringen foreslår også endringer i arbeidsmiljølovens arbeidstidskapittel. I dagens lovtekst fremgår det i lovens § 10-11, tredje ledd at arbeidsgiver skal drøfte nødvendigheten av nattarbeid med arbeidstakerens tillitsvalgte før det iverksettes.

Arbeid mellom kl. 21 og 23 «på eget initiativ»

Regjeringen foreslår nå i stedet en regel som innebærer at arbeidsgiver og arbeidstaker kan inngå en skriftlig avtale om at arbeidstaker, på eget initiativ, kan utføre arbeid mellom kl. 21 og 23 om kvelden/natten.

Politisk uenighet

Også på dette punktet har stortingskomiteen delt seg i et flertall og et mindretall. Flertallet i komiteen, medlemmene fra høyre, FrP og Venstre går inn for regjeringens forslag. Regjeringens forslag støttes blant annet av Akademikerne og NITO, mens hovedorganisasjonene, LO, Unio og YS går imot ordningen.

Lovforslagene skal opp før sommerferien.

*Hentet med tillatelse fra magasinet
Signaler – Akademikerforbundet*

«Med andre ord er danning evnen til å kunne foreta valg på bakgrunn av etiske og verdimessige vurderinger»

LEDER

ALLTID GRUNN TIL PANIKK

Det er alltid grunn til panikk, sa rutinerne Elsa Lystad til Aftenposten før en teaterforestilling for noen år siden. Selv om vi har drevet folkehøgskole i Norge i mer enn 150 år, kan vi alle stadig oppleve en snikende følelse av panikk på egne, på skolens og på skoleslagets vegne. For eksempel om linja og skolen får nok elever. Eller om vi får nok penger til folkehøgskolen i forslag til statsbudsjett, spesielt i år med et nytt storting og en ny regjering.

Da må vi stole på vår samlede erfaring i hver dag å virkeliggjøre den grunnleggende ideen om folkehøgskolen for mer enn 7500 ungdommer hvert år. Landsmøtet i sommer vedtok nytt idéprogram for frilynt folkehøgskole (se annet sted i bladet eller på folkehøgskoleforbundet.no). Hver skole skal ifølge folkehøgskoleloven ha definert sitt verdigrunnlag. Idéprogrammet er imidlertid det nærmeste vi kommer et aktuelt felles uttrykk for hva frilynt folkehøgskole som bevegelse står for.

Et helt sentralt poeng i idéprogrammet er synet på allmenndannelse. Av og til kan vi høre den feilslutning at det allmenne er et minste felles multiplum. I folkehøgskolen er (allmenn-)dannelse ikke et uttrykk for et lavt faglig nivå, men for det som handler om det felles ved det å leve som menneske i lag med andre mennesker. Altså det som angår oss alle, og derfor i siste instans om hva slags samfunn vi ønsker for oss og våre etterkommere.

Teknologisk er vi kommet langt. Og utviklingen akselererer. Det er mye vi kan. Det er for eksempel lenge siden vi som art var i stand til å utsette klossen mange ganger. Men er det alt vi skal? Som Rune Slagstad trekker fram i sin anmeldelse av Ove Korsgaards med flere nyeste bok om «Pædagogikens idéhistorie» representerer danning det normative korrektiv til den rasjonelle utdanningen. Uten (allmenn-)dannelsen kan en blind tro på at nye teknologier skal redde verden – rendyrket rasjonell utdanning – stå i fare for å bli farlig. Det har historien mange skremmende eksempler på. Med andre ord er danning evnen til å kunne foreta valg på bakgrunn av etiske og verdimessige vurderinger.

Folkehøgskolens styrke ligger i denne demokratiske, personlig eksistensielle og faglige danningen som foregår både i og med fagene og i alle de andre oppleggene og sammenhengene på skolen. Er vi oss dette bevisst har folkehøgskolen en framtid, som trenger skoleslaget mer enn noen gang.

ØYVIND BRANDT

LEDER

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

FOLKEHØGSKOLEUKA KOMMET FOR Å BLI

Andre uke i august var mer enn 100 mennesker samlet til Folkehøgskoleuka på Skiringssal og Nestor i Vestfold. Å samle kurs for nye lærere, praktisk personale og rektorer med andre kurs for ansatte i folkehøgskolen gjør at vi kan dra fordeler av at flere møtes til felles glede og inspirasjon, samtidig som vi har felles morgensamlinger og noen felles foredrag for flere kurs. Kostnadene blir også fordelt på flere og det er lettere for en skole å si ja til å være vertsskole, når de vet at det samlet sett blir nok deltakere til å dekke ekstra utgifter slike arrangement medfører.

Tidspunktet har vist seg også å være gunstig. Andre uke i august er rett før de fleste skal starte på forarbeidsdagene, samtidig som energien og motivasjonen er på topp etter en god lang periode med avspassing og ferie.

Neste års folkehøgskoleuke blir på Sund folkehøgskole, som i 2018 er 150 år – landets eldste eksisterende folkehøgskole.

LOKALE FORHANDLINGER

I både Virke- og KS-oppgjøret er det satt av 0,9 prosent av lønnsmassen til lokale forhandlinger i høst. De lokale lønnstilleggene har virkningsdato 1. august 2017. Det betyr at etter man har forhandlet ferdig på den enkelte skole, vil eventuelt lokalt tillegg etterbetales fra 1. august og framover.

Hvordan man går fram i lokale forhandlinger blir et av flere tema i årets konferanse for tillitsvalgte i september.

TILLITSVALGTTKONFERANSEN VIKTIG FOR TILLITSVALGT

Tillitsvalgtskonferansen arrangeres hvert år i september, og er kanskje det viktigste sted for tillitsvalgte å delta. Et av hovedtemaene på kommende tillitsvalgtskonferanse blir ytringsfrihet og varslingsrutiner ved skolene. Som alle virksomheter i Norge, er også folkehøgskolene nå pålagt å ha slike rutiner.

Konferansen vil blant annet også ta opp hvor langt unntaket fra arbeidsmiljølovens bestemmelser om arbeidstid for lærere i folkehøgskolen strekker seg og lokale forhandlinger i forbindelse med årets tariffoppgjør.

Tillitsvalgtskonferansen arrangeres i dagene tirsdag 19. til torsdag 21. september, og som vanlig de siste årene på Sanner Hotell på Gran i Hadeland. Nye tillitsvalgte starter dagen før, altså mandag 18. september, samme sted.

HVA SKJER MED INFORMASJONSKONTORENE?

De to informasjonskontorene på frilynt og kristelig side bør bli til ett kontor, men beholde hvert sitt årsmøte. Dette mener fire av seks i utredningsgruppen, som nå har lagt fram sin rapport om framtidig organisering av det felles informasjonsarbeidet i folkehøgskolen.

Rapporten viser hvor kompleks organiseringen av norsk folkehøgskole er, samtidig som den med all tydelighet også viser hvor krevende det vil være å slå sammen de to informasjonskontorene. I rapporten er det en rekke spørsmål som må finne sin praktiske og holdbare løsning, dersom en fusjon skal lykkes. Et av de mest avgjørende punktene er hva som vil skje med idéarbeidet i de to greinene av norsk folkehøgskole, dersom sammenhengen med medlemsorganisasjonene svekkes ved en helt eller delvis fusjon av informasjonskontorene.

Styrene i de to informasjonskontorene skal i høst behandle rapporten som forberedelse til årsmøtene i de to organisasjonene i november.

UTFORDRENDE STATSBUDDSJETT 2018?

Torsdag 12. oktober legger avtroppende regjering fram sitt forslag til statsbudsjett for 2018. Innen da har stortingsvalget gitt oss et nytt Storting og kan-

skje en ny regjering. Det er derfor vanskelig å forutsi hvilke økonomiske vilkår folkehøgskolene kan vente seg kommende år. Flere signaler om hardere prioriteringer på grunn av mindre bruk av oljepenger, samtidig med strategiske vurderinger fra nåværende regjering side inn mot en ny stortingsperiode bør forberede oss på en tøff høst.

ODD ARILD NETLAND TAKKER AV

Odd Arild Netland har valgt å si opp sin stilling som sekretær i Folkehøgskolerådet på grunn av oppnådd aldersgrense. Vi vil imidlertid ha glede av Netlands kompetanse under høstens viktige arbeid med statsbudsjettet for 2018 og rektormøtet 2018, da han først går av 1. februar neste år. I høst, hvor Øyvind Brandt i

FHF overtar stafettspinnen som leder av Folkehøgskolerådet etter Edgar Fredriksen i NKF, skal organisasjonene arbeide med å skaffe ny sekretær til Folkehøgskolerådet.

ØYVIND BRANDT

Gratis visningsturer for skoler*

Følgende skoler har valgt oss som
sin reisepartner i 2017-2018:

Hurdals Verk FHS • Nordhordaland FHS •
Sogndal FHS • Bømlo FHS • Jeløy FHS
Karmøy FHS • Hedmarktoppen Sagavoll FHS

i samarbeid med følgende flyselskap:

*Spesielle betingelser gjelder, spør oss!

For mer informasjon kontakt REISEbazaar:

Karl Johansgt 23, 0159 Oslo • Tel 22 41 30 30 • felles@reisebazaar.no • www.reisebazaar.no

NYTT FRA IF

*«I alt var
85.000 inne og
leste bloggsaker om
folkehøgskolene
i løpet av
sommeren»*

UTREDNING AV SAMARBEIDET MED IKF

Utredningsgruppen som skulle utrede det framtidige samarbeidet mellom IF og IKF har levert sin innstilling. Gruppen skulle se på flere alternativer for organisering av samarbeidet, blant annet en videreutvikling av dagens samarbeid og en sammenslåing av de to organisasjonene.

Gruppen leverte fra seg en 50 sider lang rapport der ulike alternativer ble grundig gjennomgått. De ansatte i IF og IKF ble involvert underveis i prosessen.

Innstilling fra utredningsgruppen var ikke enstemmig. Fire av de seks medlemmene i gruppen stemte for en framtidig modell der IF og IKF er slått sammen, men der det fortsatt holdes separate årsmøter. Ett medlem stemte for at IF og IKF fortsetter som to ulike organisasjoner, men med felles daglig leder og felles styre. Ett medlem ønsket en videreføring av dagens organisering.

Rapporten er sendt til alle folkehøgskolene og vil bli sak på årsmøtet til IF 1. november.

De seks medlemmene i utredningsgruppen var:

- Morten Eikenes (styreleder IF)
- Kjell Konstali (styreleder IKF)
- Rune Sodal (rektor IF)
- Rolf Steffensen (rektor IKF)
- Knut Simple (representant for FHF)
- Kjetil Rydland (representant for NKF)

GODE ELEVTALL

Det er fortsatt svært gode elevtall i år og de fleste frilynte folkehøgskoler starter skoleåret med fulle eller nesten fulle skoler.

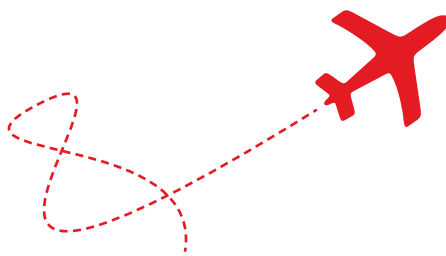
Antall søknader har ikke økt i like stor grad som antall elever, hvilket betyr at ja-prosenten har gått opp. Vi antar at de nye nettsidene på folkehogskole.no kan være noe av forklaringen på at flere søkere velger riktig når de søker. De nye nettsidene gir vesentlig mer informasjon om hver skole og linje og det er derfor enklere for søkerne å få oversikten og å søke på akkurat den linjen de har lyst til å gå på.

Folkehøgskolene fikk mye oppmerksomhet i mediene i sommer. Vi var å høre både på NRK og å se i mange aviser. Det var spesielt budskapet om at folkehøgskolene er populære, som gikk igjennom, men også budskapet om at folkehøgskoleelever i høy grad vil stemme ved høstens valg, var en sak som gikk igjen.

IF satset også, sammen med IKF, på å få ut egenproduserte saker både viralt og betalt. I alt var 85.000 inne og leste bloggsaker om folkehøgskolene i løpet av sommeren. Vi har i tillegg drevet med annonsering i mange ulike kanaler spesielt i tidsrommet der målgruppen fikk svar fra Samordna Opptak.

IF ønsker alle folkehøgskolene en riktig god skolestart!

DORTE BIRCH

DEN GODE STUDIEREISEN

Hva kjennetegner den gode studiereisen? Hvilket pedagogisk innhold bør den ha? Det finnes ikke én oppskrift på den gode studiereisen, men jeg tar i denne teksten opp noen momenter jeg mener bør vurderes i planleggingen av studiereiser til utlandet.

Folkehøgskolenes mandat er allmenn-danning og folkeopplysning. Vi er altså ikke fagskoler, men skoler som skal bidra til danning og livslang læring. Olav Klon-teig, en nestor i norsk folkehøgskole, har sagt at «dannelse handler om å utvide horisonten utover det individuelle». Når man reiser ut i verden møter man andre samfunn, mennesker og landskap. Sett i et folkehøgskoleperspektiv er det naturlig at dette får en sentral plass på studiereisen – sammen med faget man studerer.

Jeg har møtt elever som har fortalt at de har vært på studiereise til Australia, men som ikke hadde snakket med noen lokale innbyggere på de to ukene reisen varte. Planen var, sa de, at de skulle treffe noen aboriginere, men det gikk ikke likevel, så da ble det ingen møter med lokale personer. Noen vil argumentere for at studiereisen kan ha vært meget god, til tross for mangel på møter med mennesker. Kanskje det, men hvilke bilder vil elevene reise tilbake til Norge med? Vi har alle erfart hvordan våre observasjoner av mennesker og kulturer kan gi veldig annerledes perspektiver enn om vi får sjekket ut disse observasjonene med menneskene det gjelder. Er det god allmenndanning å la forståelsen for et annet land være basert på våre egne observasjoner – sett gjennom norske briller?

Kanskje vil man si at kulturmøter er for linjer med sosialt fokus, ikke for surfelinja eller dataspill-linja. Men kulturmøter er ikke forbeholdt linjer med

sosialt arbeid. Hva om surfelinja kontakter den lokale surfeklubben der man reiser, møter andre ungdommer og surfer sammen med hverandre? Slik kan man både øke surfekompetansen gjennom kunnskaps- og erfaringsutveksling, og man lærer om hverandres kultur og leve-måte gjennom de samtaler det legges til rette for. Og nettopp det er viktig – å legge til rette for at det er tid og rom for samtaler i et ellers fullpakket program. Kanskje kan man ha en utvidet kvelds-samling sammen?

Videre mener jeg elever på studie-reise, uavhengig av linjefag, bør få noe kjennskap til landet man besøker. Er det, sett i et folkehøgskoleperspektiv, for eksempel greit å reise til land ved Middelhavet uten å lære noe om migrasjonsforhold i området? Om man setter av litt tid under forberedelsene til reisen bør det være mulig å finne noe som

er relevant for linjen og som interesse-rer elevene. Hva er situasjonen i landet/området? Er det noen utfordringer samfunnet har, eller kanskje noen gode eksempler på spennende utvikling? Kanskje klarer man å finne noen eksempler som også kan bidra til å nyansere bildet av landet man besøker: Johannesburg i Sør-Afrika er for mange kjent for kriminalitet. Men her finnes det, som det gjør i alle byer, eksempler på miljøer som «tar over» slitte gater og etablerer markeder, utstillinger, kafeer etc. og gjør det trygt å ferdes i områder man før ikke ville tørre å bevege seg i. Å utvide horisonten handler også om å få nye perspektiver og ny innsikt. Som pedagog i folkehøgskolen har man utallige muligheter til dette på studiereisen.

Til sist vil jeg trekke fram Globalvett-reglene, som ble lansert av IU i mai i år. Disse er inspirert av *Fjellvettreglene* og har som mål å øke bevissthet rundt valg vi tar når vi engasjerer oss globalt i folkehøgskolen – både i inn- og utland. Diskuter gjerne reglene, eller noen av reglene, sammen med elevene under planleggingen av studiereisen. Kanskje kan man sammen finne nye spennende steder å besøke, interessante organisasjoner eller institusjoner man kan samarbeide med for å øke vektlegging av allmenndanning og folkeopplysning på utenlandsstudieturen? Og glem ikke å spørre dem man kontakter om hva de mener kan være gode opplegg, sett fra deres ståsted.

«Kulturmøter er ikke forbeholdt linjer med sosialt arbeid»

STØTTEANNONSER TIL FOLKEHØGSKOLEN

AGDER FOLKEHØGSKOLE

4640 Søgne
Tlf.: 38 16 82 00
Rektor: Reidar Nilsen
www.agder.fhs.no

ARBEIDERBEVEGELSENS FOLKEHØGSKOLE, RINGSÅKER

2390 Moelv
Tlf.: 62 35 73 70
Rektor: Ola Bergum
www.afr.fhs.no

BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE

3322 Darbu
Tlf.: 31 90 96 90
Rektor: Mariann Aaland
www.buskerud.fhs.no

BØMLØ FOLKEHØGSKULE

5437 Finnås
Tlf.: 53 42 56 50
Rektor: Magne Grøneng Flokenes
www.bomlo.fhs.no

ELVERUM FOLKEHØGSKULE

2408 Elverum
Tlf.: 62 43 52 00
Rektor: Per Egil Andersen
www.elverumfhs.no

FANA FOLKEHØGSKULE

5259 Hjeltestad-Bergen
Tlf.: 55 52 63 60
Rektor: Kari H. Birkeland
www.fana.fhs.no

FJORDANE FOLKEHØGSKULE

Boks 130, 6771 Nordfjordeid
Tlf.: 57 88 98 80
Rektor: Silvia van Hesik Førde
www.fjordane.fhs.no

FOLLO FOLKEHØGSKOLE

1540 Vestby
Tlf.: 64 98 30 50
Rektor: Jan Martin Medhaug
www.follo.fhs.no

FOSEN FOLKEHØGSKOLE

7100 Rissa
Tlf.: 73 85 85 85
Rektor: Arnhild Finne
www.fosen.fhs.no

HADELAND FOLKEHØGSKULE

2760 Brandbu
Tlf.: 61 33 96 00
www.hafos.no

HALLINGDAL FOLKEHØGSKULE

3550 Gol
Tlf.: 32 07 96 70
Rektor: Gisle Skoglund
www.hallingdal.fhs.no

HARDANGER FOLKEHØGSKULE

5781 Lofthus
Tlf.: 53 67 14 00
Rektor: Trond Instebø
www.hardanger.fhs.no

HARSTAD FOLKEHØGSKOLE

9404 Harstad
Tlf.: 77 04 00 77
Rektor: Erlend Welanders
www.trondarnes.fhs.no

IDRETTSSKOLEN – NUMEDAL FOLKEHØGSKOLE

3626 Rollag
Tlf.: 31 02 38 00
Rektor: Sølvi Pettersen
www.idrettsskolen.com

JÆREN FOLKEHØGSKULE

4352 Kleppe
Tlf.: 51 78 51 00
Rektor: Dag Folkvord
www.jarenfhs.no

KARMØY FOLKEHØGSKULE

4291 Kopervik
Tlf.: 52 84 61 60
Rektor: Sigbjørn Toskedal
www.karmoy.fhs.no

LOFOTEN FOLKEHØGSKULE

8310 Kabelvåg
Tlf.: 76 06 98 80
Rektor: Brynjar Tollefsen
www.lofoten.fhs.no

MANGER FOLKEHØGSKULE

5936 Manger
Tlf.: 56 34 80 70
Rektor: Geir Rydland
www.manger.fhs.no

MØRE FOLKEHØGSKULE

6151 Ørsta
Tlf.: 70 04 19 99
Rektor: Martin Staxrud
www.more.fhs.no

NAMDALS FOLKEHØGSKOLE

7870 Grong
Tlf.: 74 33 20 00
Rektor: Bjørn Olav Nicolaisen
www.namdals.fhs.no

NANSENSKOLEN

2609 Lillehammer
Tlf.: 61 26 54 00
Rektor: Unn Irene Aasdalen
www.nansenskolen.no

NESTOR MELSOMVIK

3159 Melsomvik
Tlf.: 33 33 55 00
Rektor: Terning Dahl-Hansen
www.nestorutvikling.no

NORDISKA FOLKEHØGSKOLAN

Box 683-SE-442 31 Kungälv, Sverige
Tlf.: 00 46 303 20 62 00 vx
Rektor: Hans-Åke Höber
www.nordiska.fhsk.se

NORDMØRE FOLKEHØGSKULE

6650 Surnadal
Tlf.: 71 65 89 00
Rektor: Kristian Lund Silseth
www.nordmore.fhs.no

NORD-NORSK PENSJONISTSKOLE

8920 Sømna
Tlf.: 75 02 92 80
Rektor: Geir Nydahl
www.nordnorsk-pensjonistkskole.no

PASVIK FOLKEHØGSKOLE

9925 Svanvik
Tlf.: 78 99 50 92
Rektor: Ketil Foss
www.pasvik.fhs.no

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE

7584 Selbustrand
Tlf.: 73 81 20 00
Rektor: Arild Moen
www.pedermorset.no

RINGEBU FOLKEHØGSKULE

2630 Ringeby
Tlf.: 61 28 43 60
Rektor: Rolf Joar Stokke
www.ringebu.fhs.no

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE

3510 Hønefoss
Tlf.: 32 17 99 00
Rektor: Morten Eikenes
www.ringerike.fhs.no

ROMERIKE FOLKEHØGSKOLE

2050 Jessheim
Tlf.: 63 97 09 10
Rektor: Haldis Brubæk
www.romerike.fhs.no

SELJORD FOLKEHØGSKULE

3840 Seljord
Tlf.: 35 05 80 40
Rektor: Godtfred Sjøersland
www.seljord.fhs.no

SETESDAL FOLKEHØGSKULE

4747 Valle
Tlf.: 924 23 106
Rektor: Stig W. Ågedal-Mortensen
www.setesdal.fhs.no

SKAP KREATIV FOLKEHØYSKOLE

Neseveien 1
4514 Mandal
Rektor: Ann Birgitte Tveiten
www.skapmandal.no

SKIRINGSSAL FOLKEHØYSKOLE

3232 Sandefjord
Tlf.: 33 42 17 90
Rektor: Knut Søyland
www.skiringssal.fhs.no

SKJEBERG FOLKEHØYSKOLE

1747 Skjeberg
Tlf.: 69 11 75 60
Rektor: Lene Dyrkorn
www.skjeberg.fhs.no

SKOGEN FOLKEHØGSKOLE

7620 Skogn
Tlf.: 74 08 57 20
Rektor: Lars Waade
www.skogn.fhs.no

SOGNDAL FOLKEHØGSKULE

6856 Sogndal
Tlf.: 57 62 75 75
Rektor: Ole Karsten Birkeland
www.sogndal.fhs.no

SOLBAKKEN FOLKEHØGSKOLE

2100 Skarnes
Tlf.: 62 96 70 70
Rektor: Harald Thompsen
Rosenstrøm
www.solbakken.fhs.no

SUND FOLKEHØGSKOLE

7670 Inderøy
Tlf.: 74 12 49 00
Rektor: Tore Hattli
www.sundfhs.no

SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKULE

5455 Halsnøy Kloster
Tlf.: 53 47 01 10
Rektor: Mona Økland
www.sunnfolk.no

TONEHEIM FOLKEHØGSKOLE

2322 Ridabu
Tlf.: 62 54 05 00
Rektor: Jon Krognæs
www.toneheim.no

TOTEN FOLKEHØGSKOLE

2850 Lena
Tlf.: 61 14 27 00
Rektor: Live Hokstad
www.toten.fhs.no

TORSHUS FOLKEHØGSKULE

7320 Fannrem
Tlf.: 72 47 98 50
Rektor: Torkjell Solem
www.torshus.com

TRØNDERTUN FOLKEHØGSKULE

7227 Gimse
Tlf.: 72 85 39 50
Rektor: Ronald Nygård
www.trondertun.no

VEFSN FOLKEHØGSKOLE

8665 Mosjøen
Tlf.: 75 17 24 11
Rektor: Cathrine Markussen
www.vefsnfolkehogskole.no

VOSS FOLKEHØGSKULE

5700 Voss
Tlf.: 56 52 90 40
Rektor: Claus Røysnesdal
www.voss.fhs.no

ÅL FOLKEHØYSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE

3570 Ål
Tlf.: 32 08 26 00 – TekstTlf.: 32 08 26 01
Rektor: Berglind Stefansdottir
www.al.fhs.no

ÅSANE FOLKEHØGSKOLE

5109 Hylkje
Tlf.: 55 39 51 90
Rektor: Bjørn Berentsen
www.aasane.fhs.no

B-BLAD

RETURADRESSE:
FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET
PB 420 SENTRUM
0103 OSLO

TEKST- OG DIKTSTAFETTEN:

Tore Haltli er rektor ved Sund folkehøgskole, Inderøy

UVENTA

**Leif Eng, en moralsk mudra nordmann sydd sammen
av et utall ubrukelige drømlaser, ble vár at han tenkte
en uventa tanke. Han skvatt!**

Skrevet av Øyvind Berg. Hentet fra *Barn er et hardt språk* (1984)

Haltli utfordrer Tore Bruåsdal fra Agder folkehøgskole.